

SVERIGES EKONOMI

STATISTISKT PERSPEKTIV

– FJÄRDE KVARTALET 2003 –

Ur innehållet:

Offentligt underskott och skuld för EU-länderna	9
Stort bidrag från exportnettot.....	12
Har det vänt för teleproduktindustrin?	16
Industriproduktionen enligt NR och IPI	18
Trögt på arbetsmarknaden.....	19
BNI och nationens konsumtionsmöjligheter	22
Summary	25

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Denna webbpublikation ges ut av Analysfunktionen vid avdelningen för ekonomisk statistik. För 2004 planeras utgåvor i mars, juni, oktober och december. Publiceras endast på SCB:s webbsida www.scb.se

Förord

I följande rapport ges en förklarande analys av konjunkturläget i ekonomin utifrån ett statistiskt perspektiv. Fokus ligger på de senaste kvartalssiffrorna, som nyligen publicerats av nationalräkenskaperna samt primärstatistiken.

Förutom att beskriva den ekonomiska utvecklingen inriktas rapporten på hur statistiken hänger samman och hur den kan tolkas. Syftet är bland annat att informera om konsistens, respektive inkonsistens mellan olika statistikresultat, för att underlätta för användarna av statistiken att tolka den så att de därmed lättare kan bedöma konjunkturläget.

Analysen i rapporten är en vidareutveckling av analyser av den ekonomiska statistiken, som Statistiska centralbyrån löpande genomför i sin roll som statistikproducent.

Enheten för ekonomisk analys vid avdelningen för ekonomisk statistik ansvarar för rapporten. Underlag, synpunkter och analyser har inhämtats från olika statistikområden vid SCB. Rapporten planeras att utkomma fyra gånger per år, dvs. i mars, juni, oktober och december.

Staffan Wahlström
chef för Avdelningen för ekonomisk statistik, SCB

22 mars, 2004

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Internationell bakgrund	4
Finansmarknaden	5
Hushållens konsumtion	6
Offentlig konsumtion.....	8
Offentliga finanser.....	9
Fasta bruttoinvesteringar	10
Lagerinvesteringar	11
Export och import.....	12
SCB:s ledande indikatorer.....	15
Branschutveckling	16
Arbetsmarknaden	19
Löne- och arbetskraftskostnader.....	21
Fördjupning om BNI.....	22
Summary	25

Sammanfattning

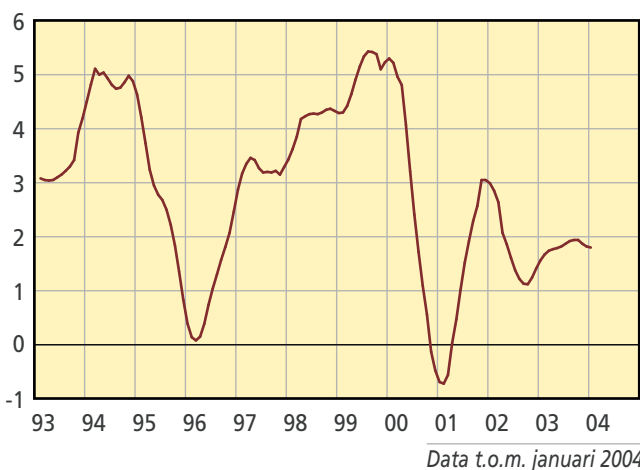
Sveriges BNP-tillväxt för helåret 2003 blev 1,6 procent. En gradvis återhämtning skedde under andra halvåret. Kalenderkorrigerat steg BNP fjärde kvartalet med 2,3 procent jämfört med motsvarande kvartal 2002.

Den säsongrensade ökningstakten mellan tredje och fjärde kvartalet steg till 0,7 procent. Det är en starkare tillväxttakt än tidigare under 2003, men bara hälften av den takt som uppnåddes under andra kvartalet år 2000, då konjunkturen toppade.

Finns det då någon indikation på att tillväxten tar ytterligare fart under första kvartalet 2004? SCB:s månadsindikator för BNP, dvs. Aktivitetsindex, tyder inte på någon tempohöjning. Aktivitetsindex senaste uppgifter över trendutvecklingen för december och januari i genomsnitt uppräknat till kvartalstakt, indikerar en säsongrensad BNP-ökning första kvartalet med 0,6 procent. Motsvarande beräkning utifrån första månaden och den föregående i varje kvartal har för de senaste fem åren legat som sämst tre tiondelar från det första BNP-utfallet för respektive kvartal. Detta konstaterades också i den studie som togs fram på uppdrag av den statliga utredningen om den ekonomiska statistiken 2002¹. SCB:s ledande indikator för industriproduktionen pekar på en tillväxttakt under årets första kvartal på omkring fyra procent, vilket innebär ungefär samma takt som under det föregående kvartalet. Den framåtblickande indikatorn har emellertid tenderat att överskatta tillväxttakten något.

Aktivitetsindex

Förändring från föregående månad, uppräknat till årstakt, procent. Trend

Anm.: Aktivitetsindex baseras på snabbstatistik för omsättningen inom detaljhandeln, antal arbetade timmar inom offentlig sektor, industriproduktionsindex, varuexporten samt varuimporten. Det är en modellbaserad skattning av en månatlig BNP. Indexet anpassas löpande till kvartalsutfallen enligt nationalräkenskaperna. Den trendskattade serien innebär att den rensats för tillfälliga störningar. Den är dessutom kalender- och säsongkorrigerad.

Aktivitetsindex för januari visar en trendutveckling på 1,8 procent uppräknat i årstakt, se diagrammet nedan. Utvecklingen enligt detta index förändrades inte nämnvärt i januari jämfört med dess utveckling under slutet av 2003. Genom att räkna upp utvecklingen mellan de senaste två månaderna till årstakt, får vi också en aktuell bild av aktiviteten som kan relateras till tidigare årsförändringar, såsom det senaste BNP-utfallet för helåret 2003 på 1,6 procent.

Den gradvis ökade aktiviteten i svensk ekonomi under andra halvåret förklaras främst av ett starkt positivt bidrag från exportnettot, med lite över en procentenhet av BNP-tillväxten under perioden. Det var emellertid endast ett fåtal branscher som bidrog till exportuppgången, främst läkemedels- samt motorfordonsindustrin. Ännu märks ingen bred återhämtning inom industrin.

Importen följde inte riktigt med i uppgången av exporten under andra halvåret. Lagerneddragningar under tredje kvartalet samt en fortsatt minskning av industrins investeringar ligger bakom denna utveckling. Lagerutvecklingen präglades under första halvåret av en ofrivillig uppbyggnad inom industrin, i samband med svag efterfrågan inom större delen av industrin, inte minst inom basindustrin. De fasta bruttoinvesteringarna drog ned tillväxten 2003 med 0,3 procentenheter, medan lagerinvesteringarna drog upp BNP-tillväxten med ett par tiondelar.

År 2003 bidrog hushållens konsumtion med hela en procentenhet till BNP-tillväxten på 1,6 procent. Under hösten stagnerade emellertid omsättningen i detaljhandeln och bilhandeln minskade. Den offentliga konsumtionen utvecklades svagt under förra året och bidrog med endast ett par tiondelar till tillväxten.

Under året fortsatte försämringen på arbetsmarknaden. Arbetlösheten steg, från 5,1 procent i januari (enligt AKU) och uppgick i februari i år till 6 procent av arbetskraften. Sysselsättningen inom industrin och företagstjänster minskade sammanlagt med 43000 personer under året. Offentlig sektor höll den totala sysselsättningen oförändrad, men en tendens till neddragningar även inom denna sektor märktes mot slutet av året.

Lönekostnadsutvecklingen per timme för svensk ekonomi, räknad utifrån NR:s lönesummor och arbetade timmar var senast i december kraftigt nedreviderade för år 2002. Nu har NR fått ytterligare nya uppgifter från primärstatistiken över lönesummorna, vilket lett till en viss upprevidering av lönekostnaden per timme 2002, som då steg med 4,2 procent. Lönekostnadsutvecklingen visar emellertid en betydlig dämpning inom näringslivet, från 6,0 procent år 2000 till 3,4 procent 2003.

¹ Se vidare SOU 2002:118, bilaga 7, Forecasting GDP within the Framework of the Swedish Activity Index, S. Öhlén.

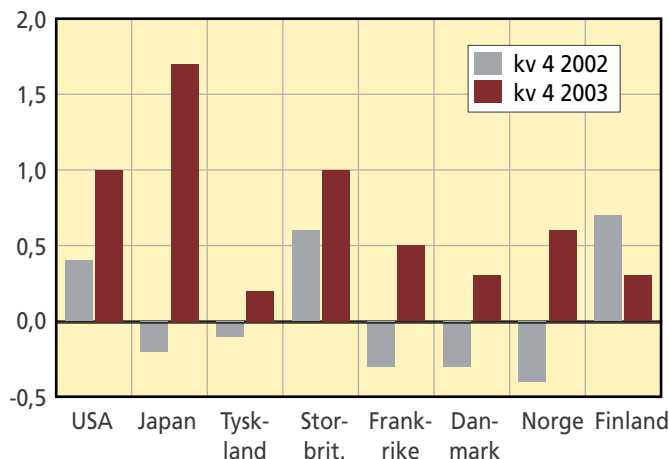
Internationell bakgrund

Fortsatt återhämtning i världsekonomin

Bilden av återhämtningen i den globala ekonomin har stärkts den senaste tiden i takt med att nya tillväxtsiffror presenterats för olika länder. För flera av de stora ekonomierna i världen har BNP-tillväxten för fjärde kvartalet visat sig vara hög. I USA fortsatte den ekonomiska tillväxten att öka i hög – om än i avtagande – takt under fjolårets sista kvartal. Samtidigt breddades uppgången i världsekonomin i och med att också ekonomin i Japan växte kraftigt i slutet av förra året. När även den kinesiska ekonomin går på högvarv framstår nu Asien som en ny tillväxtmotor i världen. Vidare befäste Storbritannien, med en fortsatt hög och stegrad ekonomisk aktivitet under fjärde kvartalet, sin tidigare position bland de snabbväxande ekonomierna.

BNP fjärde kvartalet 2002 och 2003

Förändring från föregående kvartal. Procent

Den ekonomiska bilden har alltså ljusnat betydligt internationellt jämfört med situationen för ett år sedan. Vid den tidpunkten var industriländernas ekonomier nära nog stillastående med en BNP-tillväxt under fjärde kvartalet 2002 för OECD-området som helhet på 0,2 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, dvs. en uppgång med svaga 0,8 procent i årstakt. I början på förra året var dessutom de ekonomiska utsikterna klart dämpade inför det hotande Irakkriget, och den globala ekonomin fortsatte att sega sig fram även under första kvartalet 2003.

Vändningen kom sedan under sommaren i fjol med ett snabbt lyft på den globala tillväxtkurvan. Under tredje kvartalet ökade sålunda BNP för OECD som helhet kraftigt, med 1,1 procent, säsongrensat och jämfört med andra kvartalet, dvs. med 4,5 procent i årstakt. Motsvarande uppgift för fjärde kvartalet föreligger ännu inte, men för gruppen de "sju stora ekonomierna" var BNP-tillväxten 0,9 procent för fjärde kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Även förväntningsbilden är betydligt ljusare jämfört med läget i början på förra året – OECD:s BNP-prognos från december är satt till 3 procent för innevarande år.

Utmärkande drag i den nuvarande återhämtningsfasen i världsekonomin är den svaga utvecklingen av sysselsättningen och den låga inflationen. Den internationella inflationsligan toppas av Japan där priserna under fjärde kvartalet, mätt med BNP-deflatoren, sjönk med 2,6 procent. I USA har pristrenden pekats nedåt de senaste två åren. I februari i år var den s.k. kärninflationen, rensat för livsmedel och energivaror, 1,2 procent, vilket är mer än en halvering från början av år 2002. Även i Europa har inflationstakten dragit sig nedåt den senaste tiden. Efter en rejäl nedgång i januari i år var inflationstakten inom EU denna månad 1,5 procent, jämfört med 2,3 procent för ett år sedan, och samtidigt den lägsta inflationen inom EU sedan i november 1999.

Arbetsmarknaden i USA har förbättrats i klart mindre utsträckning än väntat med hänsyn till den höga tillväxten. Sysselsättningen har hittills ökat endast marginellt medan arbetslösheten gått ned med ca 0,5 procentenheter till 5,6 procent. En stark produktivitetstillväxt i ekonomin håller fortfarande tillbaka behovet av arbetskraft. I Europa där återhämtningen nyligen inletts har ännu inga förbättringar kunnat avläsas på arbetsmarknaden. Arbetslösheten inom EU ligger stilla på ca 8 procent. Det avtagande inflationstrycket i kombinationen med det fortsatt svaga arbetsmarknadsläget i den globala ekonomin återspeglas också i sjunkande räntenivåer. Den långa räntan i USA har gått ned till 3,7 procent från 4,4 procent vid årsskiftet. En liknande utveckling har skett i Europa, om än inte lika markerad.

I USA har den ekonomiska uppgången fortsatt inom konjunktürkänsliga branscher under de två första månaderna i år. Detaljhandeln har visat fortsatt god försäljningstillväxt samtidigt som den nyligen påbörjade återhämtningen för industrin förstärkts. Under den senaste tremånadersperioden december-februari ökade industriproduktionen kraftigt, med nära 10 procent, säsongrensat, jämfört med närmast föregående tremånadersperiod och omräknat i årstakt. I Europa där ekonomin började växa först efter sommaren i fjol steg BNP med 0,4 procent både tredje och fjärde kvartalet i fjol, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Inom eurozonen är ökningen av den privata konsumtionen marginell medan investeringarna växer snabbare.

Den nuvarande internationella ekonomiska bilden är dock inte i avsaknad av osäkerhet och negativa faktorer. I USA var både de ledande indikatorerna och konsumentförtroendet klara besvikelser i februari. Även i Europa har konjunkturindikatorerna givit ett osäkrare intryck den senaste tiden. För t.ex. eurozonen var EU-barometern i februari på en endast oförändrad nivå jämfört med november. Vidare har oljepriset seglat upp som en orosfaktor den senaste tiden, med ett pris på över 35 dollar per fat mot 24 dollar vid Irakkrigets slut.

Finansmarknaden

IT-sektorn drar upp börskurserna

Efter det att Stockholmsbörsen under fjolåret stigit med 30 procent – men ganska långsamt mot slutet av året – så fortsatte kurserna från årsskiftet fram till början av mars uppåt i rask takt. Därefter har – bl.a. i samband med spekulationer om att aktiemarknaden är övervärderad och terrorattentat i Madrid – inträffat en rekyl. Den 16 mars var uppgången hittills i år för generalindex 7 procent.

Kursutvecklingen på några aktiebörser

Index januari 1999=100. Slutet av respektive månad, utom Nasdaq där siffrorna avser månadsgenomsnitt

Källa: Ecowin

Data t.o.m. mars 2004

Utvecklingen på de stora börserna har varit klart sämre än i Stockholm. New York-börsen var, enligt Standard & Poor 500, oförändrad liksom Londonbörsen enligt FTSE 100. Nasdaq Composite Index var den 16 mars 3 procent lägre än vid årsskiftet. En viss uppgång har det varit för börserna i Asien. Tokyobörsen, som gick trögt under hösten, hade stigit 5 procent enligt Nikkei 225.

IT- och telekomaktierna har fortsatt att vara starkt drivande i uppgången. Telekomsektorn har hittills i år stigit med 22 procent medan IT-sektorn har stigit 15 procent. Däremot har uppgången för läkemedels- och industrisektorn varit betydligt mera blygsam med 6 respektive 3 procent.

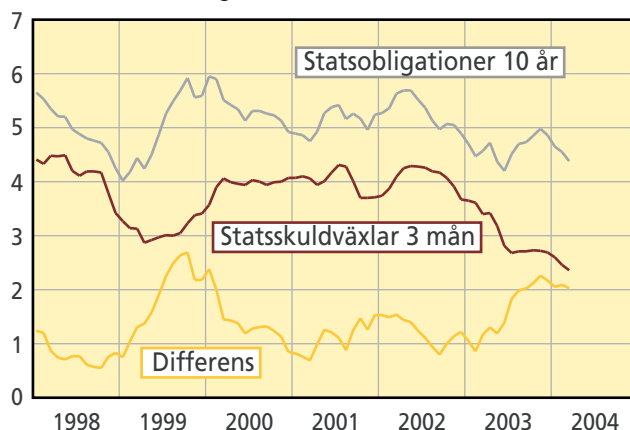
Nedåt för både den korta och långa räntan

Den amerikanska styrräntan har sedan i somras legat fast på 1 procent, liksom euroräntan som varit oförändrad på 2 procent. Den svenska styrräntan sänktes den 11 februari med 0,25 procentenheter till 2,50 procent, vilket är den lägsta räntan på 54 år. Den svenska tremånadersräntan var tämligen stabil under andra halvan av 2003, men har under de senaste månaderna, i samband med att inflationen gradvis sjunkit och för februari övergått i deflation, uppvisat en nedåtgående tendens och den låg den 16 mars på 2,28 procent.

Även de långa räntorna har visat en sjunkande tendens under de senaste månaderna, både i Sverige och i omvärlden. Orsaken kan vara bl.a. ökat tvivel beträffande konjunkturutvecklingen i USA. Så har t.ex. sysselsättningsökningen

Kort och lång ränta för Sverige

Procent. Månadsgenomsnitt

Källa: Riksbanken, Ecowin

Data t.o.m. mars 2004

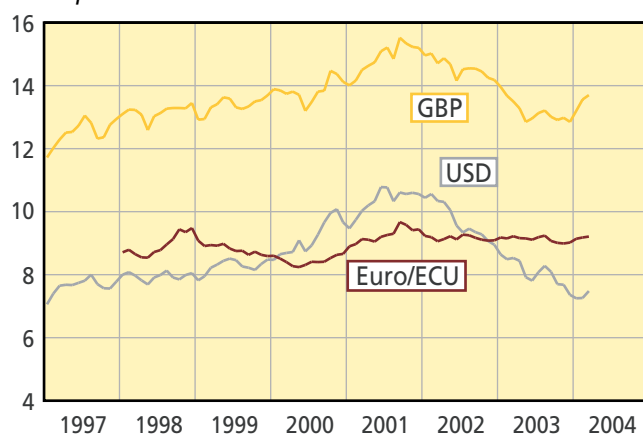
där varit blygsammare än förväntat. Skillnaden mellan den korta och den långa räntan, som i Sverige ökade kraftigt under fjolåret, har de senaste månaderna varit ganska stabil. Den svenska tioårsräntan låg den 16 mars på 4,28 procent. Långräntan i USA har efter toppen som nåddes i början av hösten fortsatt att sjunka och låg vid samma tidpunkt på 3,68 procent.

Uppbromsning av dollarfallet

Den under fjolåret kraftiga försvagningen av dollarn har åtminstone tillfälligt stannat av under början av innevarande år. Under fjolåret sjönk dollarkursen från 8,74 till 7,18 kr. Dollarn kostade den 16 mars 7,47 kr och euron 9,23, vilket innebär att kronan försvagats mot båda valutorna sedan slutet av förra året. Dollarn har under motsvarande tid stärkts marginellt mot euron.

Valutakurser

Månadsgenomsnitt. Kronkurs i förhållande till respektive valuta

Källa: Riksbanken

Data t.o.m. mars 2004

TCW-index har som resultat av kronförsvagningen krupit något uppåt och stod den 15 mars i 127,4, vilket kan jämföras med 124,4 vid årsskiftet och 123,4 den 10 december, då kronan var som starkast under hösten.

Hushållens konsumtion

Oförändrade inkomster

Efter flera år med stigande realinkomster var nivån på hushållens disponibla inkomster under 2003 oförändrad jämfört med året innan enligt NR. Utgifter för höjda skatter uppvägdes av ökade ersättningar för a-kassa, förtidspensioner och sjukskrivningar. Kapitalinkomsterna (räntor och utdelningar) förbättrades med en miljard netto mellan 2002 och 2003. Den försämrade direktavkastningen på försäkringssparandet och tidigare års börsfall gav således ingen märkbar effekt på hushållens samlade kapitalinkomster. Konsumtionsuppgången på 2 procent i fasta priser under 2003 fick därför ett måttligt genomslag på hushållssparandet. Sparkvoten sjönk från mycket höga 9,7 procent 2002 till, historiskt sett fortfarande höga 8,0 procent 2003.

Frågetecken kring sparandet

Men var och hur har hushållen placerat sitt sparande de senaste åren? Finansmarknadsstatistiken med finansräkenskaper och sparbarometern ger en bild av ett lägre sparande de senaste åren. Hushållens finansiella sparande under 2002 uppgick enligt NR till 117 miljarder kronor. Av detta var drygt 40 miljarder "oförklarade", dvs. det kunde inte identifieras i form av finansiella placeringar eller amorteringar av lån i den finansiella statistiken (hushållssektorn i finansräkenskaperna). Ett liknande mönster verkar uppträda år 2003. Hittills tillgänglig information tyder på en stor nivåskillnad även detta år, även om utvecklingen med måttligt fallande hushållssparande verkar gälla även i finansräkenskaperna.

Skillnaderna i det finansiella sparandet mätt från national- respektive finansräkenskaperna visar att det finns stora osäkerheter i beräkningarna. Vilken beräkning är mest tillförlitlig? Svaret är att det finns svagheter i båda. I nationalräkenskaperna är de stora bakomliggande aggregaten en källa till osäkerhet. Små relativa fel i inkomster och utgifter kan ge stora utslag i saldoposter som sparande etc.

I finansräkenskaperna är det faktum att många transaktioner beräknas utifrån förändringar i balansräkningarna (ställningsvärden) en svårighet. Värderingsproblem och ryckighet i utvecklingen av finansiella instrument komplicerar beräkningarna. Det finns också en osäkerhet när det gäller hushållens innehav av värdepapper. Siffror med hög tillförlitlighet i finansräkenskaperna är uppgifter om hushållens skuldsättning på kapitalmarknaden och inlåningen i bankerna. Dessa bygger på direktinformation från de finansiella instituten. Även uppgifter om sparande i fonder och försäkringar är relativt sett tillförlitliga. Sparandet i börsnoterade svenska aktier får anses som tillförlitligt, men här saknas uppgifter för andra halvåret 2003. Vad som är osäkert i finansräkenskaperna är framför allt uppgifterna om noterade utländska aktier och onoterade aktier och andelar. En annan svaghet, med sannolikt liten betydelse, är att sparandet i kundkort m.m. som inte är knutna till finansbolagen inte

ingår. Dessutom naturligtvis de eventuella placeringar i utlandet som inte täcks av nuvarande statistik.

En grundläggande princip i de nya nationalräkenskaperna är att i princip alla transaktioner ska redovisas när de presteras (accrual basis) och inte när de betalas. Det innebär t.ex. att skatteintäkter och skatteutgifter ska redovisas under den period de skattebaserade inkomsterna tjänas in. Vi kan ta exemplet med skatteåterbäringen i augusti. Den ska inte föras som en inkomst när pengarna finns tillgängliga för hushållen utan registreras retroaktivt som en lägre skatt under intjänandeperioden (föregående år). Under tiden mellan intjänandeperioden och utbetalningen har de enskilda hushållen en fordran på staten. Motsvarande gäller vid kvarskatt, men då har man en skuld till staten under samma period. Detta är enligt de regler som gäller för nationalräkenskaperna, ESA 95. Hösten 2003 började NR tillämpa dessa fullt ut. I finansräkenskaperna, emellertid har man inte periodiserat skatterna enligt accrual basis. Än så länge gäller därför en kassamässig registrering av skatteåterbäring och kvarskatt i finansräkenskaperna.

Skillnader i periodisering kan alltså vara en förklaring till att det skiljer sig mellan enskilda år. Periodisering av räntor är ett annat exempel på accrual redovisning i national- och finansräkenskaperna. Här föreligger dock inga skillnader i tillämpningen.

Hushållens sparande och förmögenhet Miljarder kronor

	Transaktioner ¹		Ställning ²	
	2002	2003	dec -02	dec -03
Bankinlåning	38,7	25,2	522,6	547,7
Obligationer	-2,0	3,4	95,4	94,0
Aktier och fonder	22,0	0,9	569,7	699,2
Försäkringssparande				
- individuellt	40,4	20,3	927,1	947,4
- kollektivt	68,2	77,8	503,8	581,6
Övrigt	-6,8	3,9	584,3	620,8
S:a finansiella tillggr.	169,5	143,0	3 256,0	3 597,9
Skulder	100,8	122,5	1 336,6	1 459,4
därav bostadsinstitut	68,4	91,9	742,1	834,2
Finansiellt sparande	68,7	20,4	1 919,4	2 138,5

Källa: Finansräkenskaper/Sparbarometer. Värdena för fjärde kvartalet 2003 är preliminära. I Övrigt ingår sparandet i hushållens ideella organisationer.

Uppgifter om aktietransaktioner 2003 är troligen missvisande i Sparbarometern och väntas revideras upp kraftigt till publiceringen av finansräkenskaperna för fjärde kvartalet. Det innebär sannolikt en ganska svag försämring av det finansiella sparandet mellan 2002 och 2003.

¹ Med transaktioner avses nettoköp/nettoförvärv av finansiella tillgångar och skulder. Kapitalvinster och andra värdeförändringar ingår ej.

² Marknadsvärde eller motsvarande i slutet av december respektive år.

Problematiken med skillnader i det finansiella sparandet för olika sektorer (företagen, offentlig sektor, hushåll och utlandet) utreds för närvarande i ett särskilt projekt inom SCB:s analysenhet. En lägesrapport¹ utges inom kort.

Konsumtionen ökade två procent – såväl fjärde kvartalet som helåret 2003

Utvecklingstakten för hushållens konsumtionsutgifter minskade något under fjärde kvartalet 2003 jämfört med utvecklingstakten under föregående kvartal och under fjärde kvartalet 2002 (2,0, 2,6 respektive 2,6 % volymökning i fasta priser).

Hushållens konsumtionsutveckling under 2003 samt fjärde kvartalen 2002 och 2003

Jämförelser med motsvarande kvartal föregående år

Hushållens konsumtion	Volymutveckling, %			Miljarder kr Löpande pris 2003
	kv 4 2002	kv 4 2003	2003	
"Detaljhandel" ²	4,8	3,7	3,4	400
Energi	8,4	-8,9	-0,7	76
Transporter	0,5	2,2	2,8	152
Övrigt	0,9	2,2	1,0	567
Summa	2,6	2,0	2,0	1 195

Detaljhandeln var stark totalt sett under året men mattades av under andra halvåret. Ökningstakten var klart lägre under fjärde kvartalet jämfört med motsvarande period ett år tidigare. En stark nybilsförsäljning (plus 13 %, jämfört med motsvarande kvartal 2002) bidrog dock till att utgifterna för transporter och fordon steg under såväl fjärde kvartalet som helåret. Emellertid bör noteras att omsättningen i detaljhandeln stagnerade och bilhandeln minskade under loppet av hösten och slutet av året. En stor omsvängning fjärde kvartalet svarade energikostnaderna för. Hushållens utgifter för el, gas och värme minskade således med 8,9 procent under fjärde kvartalet, vilket kan jämföras med en ökning på 8,4 procent under fjärde kvartalet 2002.

I likhet med tidigare kvartal noterades en mycket kraftig volymökning för konsumtionen av IT-utrustning, PC m.m. – plus 50 procent i volym under fjärde kvartalet, vilket gav en ökning för helåret på 47 procent. Ökningen förklaras helt av prisfall. I löpande priser var försäljningen i det närmaste exakt lika, 3,7 miljarder kr båda åren.

Bland konsumtionsvaror med negativ utveckling kan nämnas försäljningen av sprit. Denna sjönk under fjärde

kvartalet med drygt 200 miljoner kr i löpande priser vilket innebar en volymnedgång på 10 procent. För helåret 2003 var nedgången 5 procent.

I vår förra rapport fördes ett resonemang om att det egentligen inte går att mäta konsumtionens (och andra poster på användningssidan) faktiska bidrag till BNP med nuvarande statistikunderlag. De olika konsumtionsposterna måste i så fall rensas från importinnehållet i produkterna. Ändå kan det finnas analytiska skäl att redovisa "bidragen" enligt gängse modell, t.ex. för att visa den totala efterfrågetillväxten i ekonomin. När vi fortsättningsvis använder begreppet "bidrag till BNP-tillväxten" är det i betydelsen efterfrågekomponenternas bidrag till BNP-tillväxten.

Olika konsumtionsposters bidrag till BNP-tillväxten Förändring i procent jämfört med året innan

Poster som ger största bidragen till BNP-tillväxten...

	År 2002			År 2003		
	Kv 3	Kv 4	Helår	Kv 3	Kv 4	Helår
Hushållens konsumtion totalt	0,9	1,2	0,7	1,3	1,0	1,0
"Detaljhandel"	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Rekreation o kultur	0,2	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2
Transporter, fordon.	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2

... och poster som ger negativa bidrag till BNP-tillväxten

	År 2002			År 2003		
	Kv 3	Kv 4	Helår	Kv 3	Kv 4	Helår
Energi	-0,1	0,3	0,0	0,0	-0,3	0,0
Tobak	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Paketresor	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,0	-0,1
Besökarens konsumtion i Sverige	0,0	-0,2	0,0	-0,2	-0,2	-0,2

Detaljhandelns bidrag till BNP-tillväxten var något lägre 2003 än året innan. De kraftigt sänkta energikostnaderna under fjärde kvartalet 2003 gav ett markant genomslag på konsumtionens bidrag till BNP, särskilt i jämförelse med utvecklingen ett år tidigare.

Splittrad bild av detaljhandeln i januari 2004

Detaljhandeln fortsatte att öka i måttlig takt i januari, plus två procent i löpande priser och plus 3,7 procent i fasta priser jämfört med samma månad året innan. Bilden är dock splittrad. Mest ökade elektronikhandel och sport- och fritidshandel med ökningstal över 20 procent i fasta priser medan minskningar noteras för bl.a. skor, bokhandel och systembolaget. Försäljningen av nya bilar sjönk med hela 16 procent i januari 2004.

¹ Finansiellt sparande i den svenska ekonomin. Bakgrundsfakta till ekonomisk statistik, 2004:4.

² Begreppet "detaljhandel" är inte definierat i nationalräkenskaperna. I tabellen ingår viktigare detaljhandelsvaror inklusive alkoholhaltiga drycker och tobak, däremot inte apoteksvaror.

Offentlig konsumtion

Ökad konsumtionen trots besparingar

Den offentliga konsumtionen fortsatte att öka under förra året. Tillväxttakten har dock avsevärt dämpats för såväl staten som primärkommunerna och landstingen. En fortsatt svag tillväxt under fjärde kvartalet ledde till att den samlade konsumtionen i den offentliga sektorn ökade med 0,7 procent under 2003.

Konsumtionen i den offentliga sektorn består i huvudsak av lönekostnader. Därför drog bland annat kommunalarbetsstrejken under första halvåret 2003 ned konsumtionen. Den drygt månadslånga strejken innebar att några löner då inte behövde betalas ut. Omfattande generella besparingar har också gjorts i den offentliga sektorn under 2003. Bland annat har vissa landsting helt upphört med att anlita bemanningsföretag. För statens del syns fortfarande en konsumtionsökning till följd av högkostnadsskyddet för tandvård som infördes under 2002. Denna effekt svarade för en tredjedel av statens konsumtionsökning förra året.

Trots att antalet arbetade timmar förra året minskade i den offentliga sektorn ökade antalet sysselsatta. Detta kan ha sin förklaring i bland annat tidigare nämnda strejken och den höga sjukfrånvaron.

Offentlig konsumtion

Volymförändring, procent

	1999	2000	2001	2002	2003
Offentlig sektor	1,7	-1,2	0,9	3,2	0,7
Staten ¹	2,6	-2,9	-1,6	4,1	0,8
Primärkommuner	-2,4	1,5	1,9	2,0	0,4
Landsting	9,6	3,0	2,0	4,2	1,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Preliminära och definitiva beräkningar

De statliga myndigheterna rapporterar per kvartal. Periodiserade uppgifter finns emellertid tillgängliga först i samband med halvårsboksluten. Inom kommunsektorn förekommer tertialbokslut. Detta innebär redovisning för fyra månader i stället för den kvartalsredovisning som nationalräkenskaperna arbetar efter. Nationalräkenskaperna behöver därför

fördela om inkomna uppgifter på kvartal. I denna omfördelning kan det ibland vara svårt att avgöra vilket kvartal vissa uppgifter bör bokföras på.

Utvecklingen för kvartal ett till och med tre görs enligt schablonmässiga beräkningar. När sedan underlag för kvartal fyra finns görs en mer detaljerad preliminär beräkning för helåret. Denna beräkning baseras dock fortfarande delvis på data i löpande priser från en urvalsundersökning. Först när underlag från boksluten finns tillgängliga kan en mer detaljerad beräkning göras. Denna är normalt färdigställd under hösten år t+1. Beräkningarna för staten baseras redan från kvartal ett på en totalundersökning. När data för kvartal fyra finns tillgängliga höjs emellertid detaljeringsgraden i beräkningarna. Först år t+2, när alla beräkningar stämts av i en användnings-/tillgångstabell finns definitiva prisindex för fastprisberäkningar.

Revideringar

Siffran över offentlig konsumtion kan komma att utsättas för omfattande revideringar. Enligt en undersökning av revideringarna (SOU 2002:118) under 1980- och 1990-talen var de preliminära siffrorna för offentlig konsumtion i genomsnitt en halv procentenhet för låga, jämfört med en slutgiltig siffra publicerad två år senare. Den systematiska underskattningen verkar snarare ha ökat än minskat mot slutet av den studerade perioden.

Skillnaden är stor mellan denna variabls två komponenter: statlig och kommunal konsumtion. Den förra uppvisar en underskattning på närapå en hel procentenhet, medan den senare har knappt hälften så stort behov av revidering uppåt. Märk även att mycket stora revideringar både uppåt och nedåt förekommer, i synnerhet då det gäller statlig konsumtion. Den största revidering nedåt av hela den offentliga konsumtionen som noterats under 1980- och 1990-talen låg på -0,8 procentenheter, medan den största uppjusteringen var 2,2 procentenheter. För statlig konsumtion var motsvarande siffror -8,5 respektive +8,2 procentenheter.

¹ Avser staten inklusive socialförsäkringssektorn.

Offentliga finanser

Färsta siffror om offentligt underskott och skuld för EU-länderna har nu publicerats av Eurostat¹. Uppgifterna bygger på den rapportering som gjordes den 1 mars i år och avser åren 2000 till 2003. För första gången ingår de 10 nya medlemsländerna (från 1 maj i år) i redovisningen. Tre nivåer kan nu identifieras – eurozonen, EU 15 och EU 25. Det samlade underskottet år 2003 låg på 2,7 procent av BNP (lika i alla tre grupperna). Försämringar noteras för så gott som alla länder under perioden. Undantagen är Grekland och framför allt Estland, som gått från ett underskott år 2000 till ett överskott på 2,6 procent år 2003. Tre länder överskred den tillåtna gränsen för offentligt underskott (3 % av BNP). Det är Frankrike (-4,1 %), Tyskland (-3,9 %) och Storbritannien (-3,2 %). Utvecklingen för det sistnämnda landet är anmärkningsvärd. Så sent som år 2000 hade Storbritannien ett offentligt överskott på 3,8 procent av BNP.

När det gäller den offentliga konsoliderade bruttoskulden så ökade denna något som en följd av underskotten. Högst var skulden i eurozonen, drygt 70 procent av BNP. Ökningen av skulden var dock högst i länderna utanför EMU-området.

Sex EU-länder har skulder som ligger över den tillåtna gränsen på 60 procent av BNP – Italien, Grekland och Belgien med skulder över 100 procent samt Österrike, Tyskland och Frankrike med skulder runt 65 procent av BNP. De nya länderna har generellt lägre skulder än de gamla EU-länderna. Läst har Estland med 6 procent av BNP i slutet av 2003.

Offentligt underskott och skuld enligt Maastricht

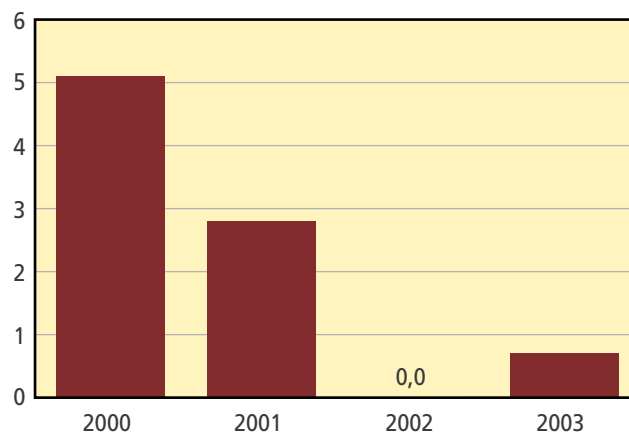
	2000	2001	2002	2003
Offentligt finansiellt sparande				
Eurozonen	+0,2	-1,6	-2,3	-2,7
EU 15	+1,0	-1,0	-2,0	-2,6
EU 25	+0,8	-1,1	-2,1	-2,7
Offentlig skuld				
Eurozonen	69,7	69,4	69,2	70,4
EU 15	64,0	63,2	62,5	64,0
EU 25	62,9	62,1	61,5	63,0

(+ = överskott)

För Sveriges del noteras en svag förbättring av det offentliga finansiella sparandet² mellan år 2002 och 2003. I likhet med andra länder är dock utvecklingen sedan år 2000 klart negativ. Den konsoliderade bruttoskulden uppgick till 51,8 procent i slutet av 2003 – en minskning med 2,6 procentenheter de senaste två åren.

Offentligt finansiellt sparande. Sverige

Procent av BNP

I den förra kvartalsrapporten nämnde vi att den statistiska behandlingen av premiebaserade fonderade pensionssystem av PPM-typ var föremål för diskussioner inom EU (Eurostat). Efter mer än ett års diskussioner och konsultationer i arbetsgrupper och kommittéer har ett principbeslut nu fattats³ med innebörden att avgiftsbestämda, fonderade system där pensionsutfallen bestäms av avkastningen på fonderade tillgångar, inte får tillhöra den offentliga sektorn. Vidare sägs att om det är möjligt ska delarna hållas isär i statistiken.

Det nya svenska pensionssystemet, som består av inkomstpension, premiepension och garantipension har i sin helhet klassificerats som offentligt (tillhörande socialförsäkringssektorn). Den dåvarande pensionsutredningen fick 1997 ett förhandsbesked från Eurostat om att det svenska systemet ska ses som en helhet i statistiken, och eftersom PPM utgör en mindre del, ska pensionssystemet klassificeras som offentligt. Eurostats beslut från 1997 hade sannolikt betydelse för den slutliga utformningen av det nya pensionssystemet.

Det nya beslutet, där Eurostat ändrat sin tidigare uppfattning, innebär ett komplicerat läge när det gäller PPM. Ska PPM brytas ut och flyttas till försäkringsbolagssektorn? Detta skulle innebära att PPM upphör att vara en statlig myndighet i statistiken och att hushållssparandet ökar med cirka 23 miljarder årligen, medan den offentliga sektorns finansiella sparande minskar motsvarande. Och vad betyder 1997 års beslut? SCB kommer under våren att förhandla med Eurostat om vad det nya principbeslutet innebär för klassificeringen av PPM. Om det i slutändan resulterar i att PPM flyttas kommer den offentliga sektorns finansiella sparande att minska med cirka en procent av BNP. Detta kommer i så fall att gälla även retroaktivt, vilket innebär att den statistiska bilden av de offentliga finanserna blir något mindre gynnsam de senaste åren.

¹ Eurostat News Release 38/2004 16 March 2004.

² Det offentliga finansiella sparandet skiljer sig något från det som redovisas i nationalräkenskaperna p.g.a. olikheter i behandlingen av ränte- och valutaswappar.

³ Eurostat News Release 20/2004, 2 March 2004.

Fasta bruttoinvesteringar

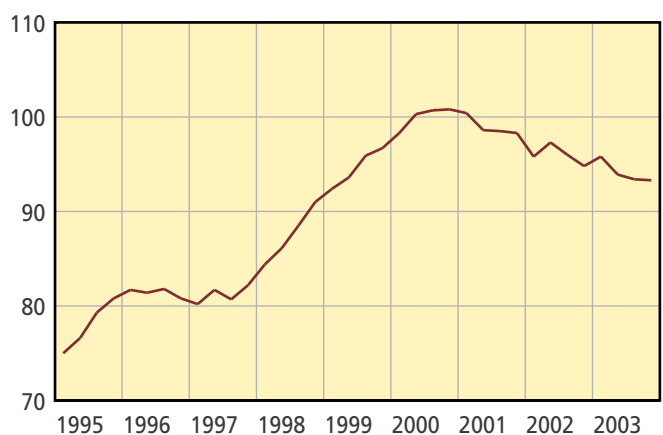
Investeringarna minskade för tredje året

Den långvariga nedåtgående trenden för investeringarna i Sverige fortsatte under fjärde kvartalet även om nedgången nu var ganska marginell. Från tredje till fjärde kvartalet i fjol minskade sålunda de fasta bruttoinvesteringarna med 0,1 procent, säsongrensat. Det innebär att investeringarna nu har minskat under tre års tid, dvs. fr.o.m. första kvartalet år 2001, och med sammanlagt 7,4 procent. Därmed är investeringarna i Sverige nu de lägsta sedan första kvartalet 1999.

Under fjärde kvartalet i fjol var de fasta bruttoinvesteringarna 1,4 procent lägre än under motsvarande period 2002 och verkade därmed neddragande med 0,2 procentenheter på BNP-tillväxten detta kvartal. Investeringarna var samtidigt den enda komponenten i försörjningsbalansen som hade en negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten detta kvartal. För helåret 2003 var nedgången i de fasta bruttoinvesteringarna 2 procent, en viss dämpning i nedgången, med en procentenhet, från år 2002.

Bruttoinvesteringar

Volymindex 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2003

Nedgång för flera tunga sektorer

Den nedåtgående trenden för investeringarna var länge tudelad, med en ihållande minskning av näringslivets investeringar samtidigt som de offentliga myndigheternas investeringar växte kraftigt. Detta mönster bröts dock under andra kvartalet i fjol. Från den tidpunkten har investeringarna minskat på en än bredare front än tidigare, nu både inom näringslivet och inom den offentliga sektorn.

Det gäller även för fjärde kvartalet då de offentliga myndigheterna drog ned sina fasta bruttoinvesteringar med drygt 10 procent. Nedgången inom staten var nästan 16 procent och minskningen inom primärkommuner och landsting uppgick till drygt 5 procent, jämfört med motsvarande kvartal 2002. För helåret 2003 drog de offentliga myndigheterna ned sina investeringar med 3,5 procent.

Inom näringslivet steg investeringarna under fjärde kvartalet med 1,2 procent efter de kraftiga nedgångar som skedde under de två närmast föregående kvartalen. Sammantaget för 2003 blev nedgången här 1,6 procent, vilket är en märkbar dämpning efter det kraftiga fallet året innan på drygt 5 procent.

Trots att näringslivets totala investeringar visade en viss förbättring under fjolårets sista kvartal fortsatte investeringarna att falla på relativt bred front inom denna sektor, och dessutom kraftigt inom tunga branscher som tillverkningsindustri, parti- och detaljhandel, post- och teleföretag samt företagstjänster. Det var i stället en markant ökning av investeringarna inom transportsektorn, med hela 42 procent, som bidrog till att näringslivets investeringar för fjärde kvartalet slutade på ett litet plus.

Industrins investeringsplaner pekar uppåt

Den långvariga och kraftiga nedgången i de tungt vägande industriinvesteringarna är en viktig förklaring till den svaga utvecklingen av de fasta bruttoinvesteringarna i Sverige på senare tid. Fallet i industriinvesteringarna fortsatte sålunda även under fjärde kvartalet, vilket ledde till en minskning för helåret 2003 på 5,7 procent, jämfört med -7,3 procent året innan. Flera av de tunga industribranscherna noterade kraftigt minskade investeringar i fjol, som transportmedels-, el- och optik- samt massa- och pappersindustri. De senaste utfallssiffrorna ger alltså inga indikationer på att fallet i industriinvesteringarna har stannat av.

Det ser ändå ut som om utvecklingen på detta område skulle kunna stå inför en positiv omsvängning, att döma av de positiva tongångarna från företagen i investeringsenkäten från februari-mars i år. Av denna framgår att industrins planer för den svenska verksamheten i år pekar på en stark ökning av investeringsverksamheten med närmare 10 procent jämfört med år 2003. Planerna pekar uppåt för flera branscher, men det är framför allt de investeringsintensiva branscherna massa- och pappers-, samt transportmedelsindustrin, med planerade ökningar av investeringarna för innevarande år på ca 60 respektive närmare 10 procent, som förväntas bidra till uppgången. Även för energisektorn tyder företagens positiva planer – stimulerade av den starka konjunkturen på detta område under hela förra året – på en kraftigt ökande investeringsaktivitet i år.

Lägre investeringar väntas för handeln och byggsektorn

De positiva planerna för industriinvesteringarna sammanfaller med och har stöd av andra indikatorer på industrins område, som t.ex. industriföretagens alltmer positiva konjunkturomdömen i Konjunkturbarometern, samt av ett ökat kapacitetsutnyttjande i företagen. Detta, som fortsatte

att stiga under fjärde kvartalet till 89,5 procent, kommer allt närmare tidigare rekordnivåer på drygt 90 procent.

Även på andra håll inom näringslivet tycks företagens investeringsplaner sammanfalla med hur branschkonjunkturen utvecklats den senaste tiden. De påtagligt nedåtriktade investeringsplanerna för såväl handeln med motorfordon som detaljhandeln för i år återspeglar den dämpade försäljningsutvecklingen inom dessa branscher den senaste tiden. Motsvarande gäller byggnadsindustrin där investeringsplanerna för innevarande år pekar rejält nedåt efter det att konjunkturen försvagats för branschen under ett par års tid.

Maskininvesteringarna fortsätter falla

Sett till typen av investeringar var bilden splittrad det senaste kvartalet. Liksom tidigare minskade investeringarna i maskiner och inventarier under fjärde kvartalet, men i avtagande takt, med 2,9 procent jämfört med motsvarande kvartal året innan. I motsatt riktning utvecklades under denna period investeringarna i transportmedel, där en uppgång av samma storleksordning som för maskininvesteringarna förgicks av mycket starka minskningar under de två tidigare kvartalen.

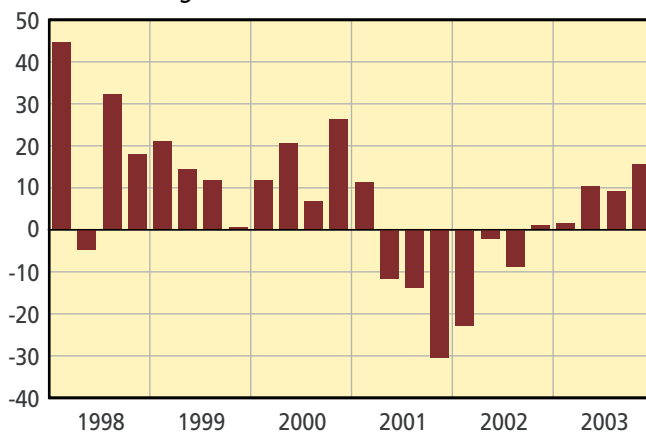
För posten övriga investeringar, vilken främst omfattar investeringar i programvaror, skedde under tredje kvartalet i föl ett omslag i den tidigare långvariga starkt negativa trenden på detta område, med en uppgång detta kvartal på ca 4 procent. Under fjärde kvartalet fortsatte investeringarna i programvaror o d att öka i samma takt som kvartalet innan. Det ger en uppgång för helåret 2003 med drygt en procent, vilket skall jämföras med ökningarna under de tidigare tillväxt-åren 1998–2000 på i genomsnitt drygt 14 procent per år.

Uppgången för bostadsbyggandet accelererar

Inom byggsektorn – där de totala investeringarna fortsatte att minska – var bilden tudelad även för fjärde kvartalet. Medan bostadsinvesteringar steg med 8,7 procent, föll investeringarna i övriga byggnader och anläggningar kraftigt på nytt, med 6,6 procent. Det innebär att uppgången i bostadsbyggande stegrades under loppet av fjolåret från en minskning första kvartalet till successiva ökningarna under de tre följande kvartalen.

Beviljade bygglov, bruttoarea

Totalt alla byggnader. Förändring från motsvarande kvartal föregående år. Procent

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2003

Dessutom har den tidigare starkt tudelade bilden av bostadsbyggandet i form av en kraftig ökning av småhusbyggandet och stadig nedgång för flerbostadsbyggandet smält samman till att bli mer enhetlig. Under fjärde kvartalet ökade sålunda byggandet inom båda dessa sektorer även om ökningstakten, med ca 22 procent för småhusen och drygt 2 procent för flerbostadshusen, skiljer sig åt väsentligt.

Indikatoren på det framtida bostadsbyggandet, värdet på beviljade bygglov, visade en kraftig ökning under hela fjolåret. Snabbast var uppgången under fjärde kvartalet då de beviljade byggloven för bostäder och fritidshus, mätt efter bruttoarea, ökade med hela 36 procent, jämfört med motsvarande kvartal 2002. Det innebär att beviljade bygglov för alla byggnader under samma period ökade med 15,5 procent, trots att byggloven för lokaler fortsatte att minska, om än i klart avtagande takt de senaste tre kvartalen.

Av konjunkturbarometern för fjärde kvartalet i föl framgår att byggkonjunkturen försvagades ytterligare detta kvartal. Såväl byggande som sysselsättning och orderstockar minskade jämfört med kvartalet innan. Situationen är relativt likartad för de olika verksamhetsområdena. Byggföretagen är fortsatt pessimistiska och väntar sig ingen ljusning under första kvartalet i år. Detta gäller även de företag som till största delen bygger bostäder.

Lagerinvesteringar

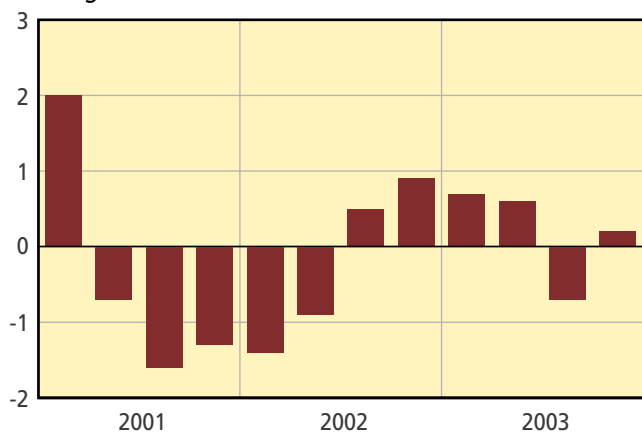
Lagren bidrog åter till tillväxten

Förändringen av företagens lager har under de senaste tre åren haft en betydande inverkan på tillväxten i den svenska ekonomin. Utvecklingen har varit cyklisk under perioden och präglats av tydliga omslag i lagercykeln, vilket också framgår av diagrammet här intill. Under den senaste konjunktur nedgången hade till en början förändringen av företagens lager en starkt neddragande effekt på BNP-tillväxten.

Ett omslag i denna lagercykel inträffade sedan under hösten 2002. Sålunda gav lagren från tredje kvartalet 2002 fram t.o.m. andra kvartalet 2003 ett betydande bidrag till BNP-tillväxten. Den lageruppbyggnad som skedde inom näringslivet under denna period tycks till stora delar ha varit ofrivillig. Detta framgår av Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer där företagens lageromdömen under denna tid förskjutits successivt i negativ riktning.

Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten

Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2003

Detta mönster bröts dock under tredje kvartalet i fjol då lagrens bidrag till BNP-tillväxten åter blev negativt. Dessförinnan, under första och andra kvartalet, hade bidraget varit avtagande. Denna utveckling blev dock inte långvarig. Un-

der fjärde kvartalet i fjol återgick förändringen av lagren till att ge ett positivt bidrag till tillväxten. Lagerökningen under fjärde kvartalet i fjol blev större än för motsvarande kvartal 2002, vilket gav ett positivt bidrag med 0,2 procentenheter till BNP-tillväxten på 2,3 procent.

Splittrad lagersituation inom näringslivet

Av Konjunkturbarometern för fjärde kvartalet framgår att lagersituationen inom näringslivet skiljer sig åt en del mellan olika sektorer. Den dämpade försäljningsutvecklingen inom handeln under den senaste tiden återspeglas i att företagens lageromdömen inom denna bransch förskjutits ytterligare i negativ riktning från tredje till fjärde kvartalet i fjol. Det gäller för såväl handeln med motorfordon som handeln med både daglig- och sällanköpsvaror.

I motsatt riktning har företagens omdömen om färdigvarulagren gått inom industribranscher som inlett en konjunkturuppgång, och de industrinära delarna av partihandeln. Där var företagens färdigvarulageromdömen under fjärde kvartalet inte fullt lika negativa som kvartalet innan.

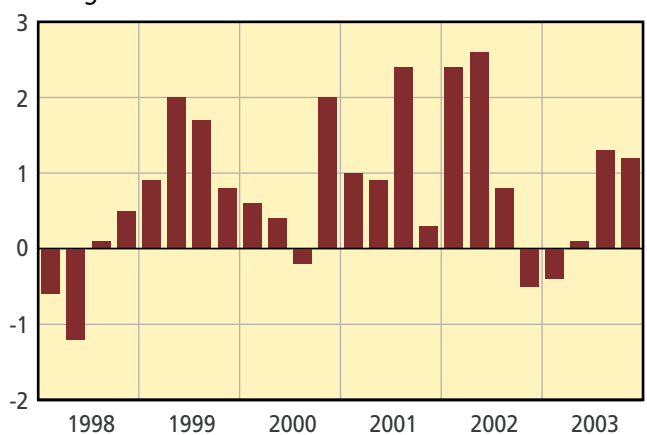
Export och import

Exportnettet fortsatt stort

Under fjärde kvartalet i fjol gav nettoexporten, liksom under föregående kvartal, ett kraftigt positivt bidrag till BNP-förändringen. Bidraget blev 1,2 procentenheter, större än bidraget från hushållens konsumtionsökning, som var 1,0 procentenhet. För helåret 2003 blev bidraget från nettoexporten 0,5 procentenheter, på grund av en svagare utveckling under de två första kvartalen.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2003

Förändringen av varu- och tjänsteexporten under sista kvartalet i fjol samt under helåret framgår av följande tabell. Det var genomgående en högre tillväxttakt under fjärde kvarta-

let, jämfört med motsvarande kvartal föregående år, än för helåret. Detta gäller både för exporten och importen. Den

Export och import av varor och tjänster

Procentuell förändring

	Kvartal 4/2003 jämfört med föreg. kvartal	Kvartal 4/2003 jämfört med kvartal 4 2002	År 2003 jämfört med 2002
Export			
Varor och tjänster	-0,6	8,4	5,9
Varor	-0,3	7,0	5,1
Tjänster	2,2	13,8	8,4
Import			
Varor och tjänster	1,5	6,3	5,4
Varor	1,3	5,5	5,5
Tjänster	1,7	8,4	5,1

kraftiga ökningstakten för tjänsteexporten under fjärde kvartalet får ses mot bakgrund av att sista kvartalet 2002 var ett mycket svagt kvartal. Tjänstehandeln visar genomgående upp högre ökningstal än varuhandeln, bortsett från importen för helåret 2003. Ser man till jämförelsen med föregående kvartal, byggd på säsongrensade data, var förändringen för totala exporten negativ under fjärde kvartalet. Observera att de tre tidsserierna avseende export och import säsongrensats med s.k. direkt metod, vilket innebär att varje serie säsongrensas för sig. Därför kan resultatet bli som i tabellen att den totala exporten uppvisar en mer negativ utveckling än båda delserierna var för sig. För mer information om säsongrensning av nationalräkenskaperna se SCB:s webbplats www.scb.se.

Stora revideringar, främst avseende teleprodukter

På grund av att ny information har tillkommit har revideringar av export och import av varor och tjänster genomförts, både för 2002 och 2003. För export och import av varor avser revideringarna främst teleprodukter. Revideringsbeloppen i löpande priser framgår av följande tabell. För åren före 2002 har tills vidare inga revideringar vidtagits. Nationalräkenskapernas nya revideringspolicy som gäller från och med 2004 framgår av faktarutan nedan.

Revideringar av export och import

Genomförda vid publiceringen av kvartal 4 år 2003, jämfört med publiceringen av kvartal 3. Miljarder kr

År/Kvartal	Export		Import	
	Varor	Tjänster	Varor	Tjänster
2002/1	1,9	0,1	1,1	0,3
2002/2	2,2	0,6	0,5	0,0
2002/3	2,1	1,2	0,6	0,0
2002/4	2,1	1,1	1,5	1,1
Helår	8,3	3,1	3,7	1,4
2003/1	0,6	1,0	0,9	-0,8
2003/2	1,1	2,3	0,6	-0,2
2003/3	2,3	3,8	2,3	-0,2
2003/4	..	..	..	..
Helår	3,9	7,1	3,7	-1,3

Revideringarna har genomförts på ett sådant sätt att volymutvecklingen skall bli så rättvisande som möjligt. På grund av att revideringsrutinerna inte är identiska för nationalräkenskaperna och utrikeshandelsstatistiken skiljer sig publicerade uppgifter åt. Detta bidrar också till att uppgifterna om volymutvecklingen för varuhandeln från utrikeshandelsstatistikens export- och importvolymindex som redovisas nedan, skiljer sig något från nationalräkenskapernas uppgifter. Även definitionsskillnader ger upphov till differenser mellan NR och utrikeshandelsstatistiken.

Liksom tidigare kan även nu konstateras att siffrorna för export och import av tjänster är mer osäkra än tidigare. Detta beror på att insamlingsmetoder och bearbetningsförfaranden ändrades fr.o.m. första kvartalet 2003. Huruvida ett tidsseriebrott föreligger vid årsskiftet 2002/2003 är under utredning och tills vidare finns inga möjligheter att uttala sig om dess eventuella storlek.

Osäkerheten i den nya statistiken har medfört att korrigeringar har gjorts av primärstatistikens uppgifter om tjänsteexport och -import. De nu aktuella korrigeringarna är -4,8 miljarder kr för tjänsteexporten under fjärde kvartalet och 1,5, 1,4 och 1,0 miljarder kr för importen av tjänster under första, andra och fjärde kvartalen 2003. Dessa korrigeringar

NR:s revideringspolicy

Kännetecknande för ett nationalräkenskapssystem är att det ständigt revideras. Orsakerna här till är många, men genom att nationalräkenskaperna använder sig av en mängd olika källor och jobbar med både kvartals- och årsberäkningar så innebär det att ny information hela tiden strömmar in och gör att äldre beräkningar måste omprövas. Det vore naturligtvis bäst om den första skattningen är rätt och därmed inte behöver revideras. Det är emellertid mycket svårt att nå dit om man har ett väl utbyggt system med kvartals- och årsstatistik. Den kvartalsvisa informationen består ofta av indikatorer som senare ersätts med mer detaljerade årsdata varför skiljaktigheter alltid uppstår.

För att användarna inte ständigt skall brottas med nya versioner av nationalräkenskaperna och för att balansera arbetsmängden på NR finns en revideringspolicy för nationalräkenskaperna.

Kvartalsberäkningar

- Juni: När första kvartalet beräknas revideras föregående år. (Nytt fr o m 2004, tidigare reviderades inte föregående år.)
- Augusti: När snabbversionen av andra kvartalet tas fram görs inga revideringar
- September: När ordinarie beräkningar görs för andra kvartalet revideras första kvartalet
- December: När tredje kvartalet presenteras har nya årsberäkningar gjorts och kvartalen för år t-2, t-1 och år t revideras
- Mars: När fjärde kvartalet beräknas revideras kvartal 1-3.

Årsberäkningar

I november år t beräknas år t-2 på detaljerad nivå vilket innebär att de preliminära värdena revideras. Även år t-1 som beräknats för första gången i mars år t revideras.

För sektorräkenskaperna gäller lite andra regler. Här brukar vi ta in längre revideringar när årsberäkningar görs.

Längre tidsserier

Vid vissa tillfällen görs också revideringar av längre tidsserier. Det brukar ske med cirka 5 års mellanrum eller när behov uppstår av särskilda skäl. Längre revideringar av BNP-serierna gjordes senast i maj och december 1999 samt i december 2002 och i november 2003. Revideringen 1999 innebar en stor metodomläggning då nya beräkningsprinciper infördes enligt manualerna System of National Accounts, SNA93, och Europeiska nationalräkenskapssystemet, ENS95. År 2002 gjordes en översyn förorsakad av ny behandling av offentliga sektorns moms samt omläggningar av viktiga källor till nationalräkenskaperna. Redan ett år senare reviderades åter hela tidsserien på grund av ny information om statens momsbetalningar.

Avvikelser från policyn

Vid stora förändringar i underlagen blir det nödvändigt att avvika från gällande revideringspolicy. I mars 2003 reviderades år 2001 i samband med att fjärde kvartalet och preliminärt helår 2002 beräknades. Samma sak upprepades i mars 2004 då nya beräkningar för 2002 infördes efter att ny information om utrikeshandeln med varor erhöles.

Förändrad revideringspolicy

Primärstatistiken har under senare år oftare reviderats med betydande belopp varför det har uppstått ett behov att revidera vid fler tidpunkter än tidigare. Krav på snabbare publicering innebär också att mer ofullständig information används och att revideringsbehovet ökar. Därför kommer från och med i år även föregående år att revideras när årets första kvartal beräknas i juni. Det är också möjligt att en revidering av år t-2 blir ett stående inslag i marsberäkningarna.

ska dock i första hand ses som en följd av den bristande överensstämmelsen mellan produktions- och användnings- sidan i NR-systemet, d.v.s. nationalräkenskaperna har gjort korrigeringar för att få BNP-beräkningarna att gå ihop från de båda sidorna.

Utrikeshandelsstatistiken har i viss mån andra utgångspunkter än nationalräkenskaperna när revideringar genomförs. De baseras strikt på tillgängliga data från uppgiftslämnarna, medan nationalräkenskaperna som framgått tidigare har gjort vissa korrigeringar. Utrikeshandelsstatistiken avser också att så snart som möjligt revidera export och import även för åren 2000 och 2001. Vissa ytterligare revideringar kan bli aktuella även för 2002 och 2003.

Betydande skillnader mellan nationalräkenskapernas och Riksbankens bytesbalansuppgifter

Bytesbalansen är skillnaden mellan löpande inkomster och utgifter i handeln med utlandet, dvs. export och import av varor och tjänster samt därtill nettot av transfereringar mellan Sverige och utlandet. Bytesbalansen redovisas både i Riksbankens betalningsbalansstatistik (BoP) och i SCB:s nationalräkenskaper (NR). Begreppsmässigt är bytesbalanssaldona identiska i BoP och NR, men det förekommer vissa skillnader i bytesbalansens komponenter, dvs. vad som räknas som varor, tjänster och transfereringar. Fram till för några år sedan överensstämde BoP:s och NR:s saldon. De eventuella skillnader som förekom i publicerade uppgifter berodde på olika aktualitet i de statistiska underlagen till bytesbalansen.

För år 2003 redovisas emellertid en skillnad på hela 26 miljarder kronor mellan NR:s bytesbalans och den officiella enligt Riksbankens betalningsbalansstatistik. Skillnaden beror bl.a. på avstämningen med andra delar av nationalräkenskaperna. Ett arbete med att harmonisera beräkningarna pågår med målsättningen att framöver åter redovisa endast ett bytesbalanssaldo för Sverige.

Läkemedlen går fortsatt starkt

Totalt ökade varuexporten i volym från fjärde kvartalet 2002 till fjärde kvartalet 2003 med omkring 6 procent enligt utrikeshandelsstatistiken. Mellan helåren 2002 och 2003 var ökningen cirka 4 procent. Det som drog upp exporten under fjärde kvartalet var i första hand den fortsatt starka utvecklingen för läkemedelsexporten, som ökade 30 procent jämfört med sista kvartalet föregående år. Ökningen för helåret 2003 blev 25 procent. Exporten av telekomvaror ökade under fjärde kvartalet med omkring 6 procent, medan exportvolymen på helårsbasis minskade något.

Export- och importvolymens utveckling för vissa varuområden för kvartal 3 och 4 samt helåret 2003

Förändring från motsvarande kvartal föregående år, procent (enligt utrikeshandelsstatistikens export- och importvolymindex)

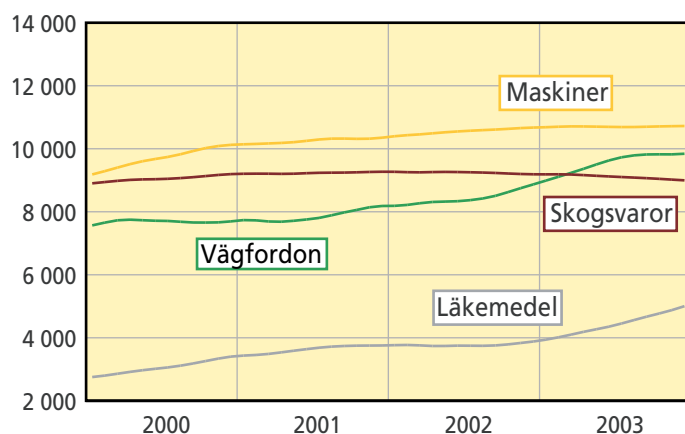
	Export			Import		
	Kv 3	Kv 4	Kv 1-4	Kv 3	Kv 4	Kv 1-4
Totalt	7,8	5,9	4,1	6,6	6,1	5,9
Skogsvaror	3,5	3,7	3,4	2,3	3,3	5,4
Mineralvaror	0,6	1,7	0,8	-1,9	-4,0	0,9
– järn o stål	-0,6	0,3	1,1	-2,0	-0,5	4,2
Kemivaror m.m.	18,8	16,1	13,6	6,3	12,3	5,8
– läkemedel	36,3	30,5	25,1	-3,1	-6,9	-1,3
Energivaror	..	..	..	22,1	-6,2	9,9
Verkstadsvaror	8,1	5,8	2,8	6,6	10,8	7,2
– elektrovaror	..	..	..	..	..	..
inkl. IT, telekom	2,1	6,3	-3,7	11,5	17,3	9,4
Vägfordon	34,3	12,7	16,4	14,3	10,7	15,9
– personbilar	..	..	31,5	13,7	8,3	18,5
– lastbilar o.dyl.	12,5	11,3	18,9	..	..	..
Övriga varor	3,2	4,2	4,3	4,4	2,0	3,3
– livsmedel o.dyl.	15,6	18,3	13,8	11,1	6,2	7,4

Personbilarna ökade med mer än 30 procent mellan helåren 2002 och 2003 (periodiseringen på kvartal är osäker). Lastbilarna uppvisade även de en kraftig exportökning. Livsmedelsexporten gick starkt, men dess andel av den totala exporten är liten.

Varuimporten ökade under fjärde kvartalet med 6 procent, samma ökning som på helårsbasis. Vägfordon, i synnerhet personbilar, stod för den kraftigaste ökningen mellan helåren. Importen av energivaror minskade under fjärde kvartalet efter en kraftig ökning föregående kvartal.

Export av vissa varugrupper

Löpande priser. Trend. Miljoner kr

Data t.o.m. december 2003

I ovanstående diagram redovisas hur exporten för vissa varugrupper har utvecklats de senaste åren. Den stadiga uppgången för läkemedel och fordon är mycket tydlig. Även exporten av maskiner visar en långsiktig uppåtgående trend, även om det planat ut de två senaste åren. Exporten av skogsvaror ligger på en stabil nivå under en längre period. Observera att redovisningen i detta fall är i löpande priser, och att prisförändringarna för vissa varugrupper har

varit stora under perioden. Valutakursförändringar påverkar också (se vidare nedan).

Det starka fallet i telekomexporten har upphört, men utvecklingen under de senaste månaderna är svårbedömd. Fortsatta prisfall för telekomprodukter drar ned exporten räknat i löpande priser.

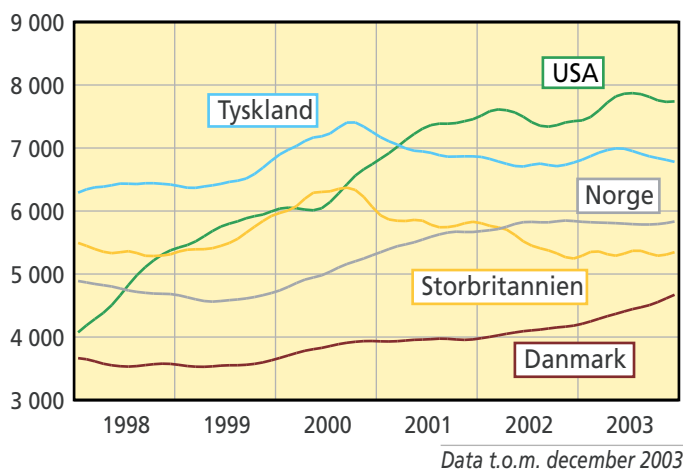
USA-exporten går bra

Den landfördelade exporten finns endast i löpande priser. Den påverkas därför av prisförändringar och valutakursrörelser. Fjolåret karaktäriserades ju av ett, med visst avbrott under sensommaren, fortlöpande dollarfall. Vid slutet av året hade dollarn fallit med 18 procent jämfört med föregående årsskifte. Kronans förstärkning mot euron var dock blygsam. USA har trots dollarfallet ett fast grepp om positionen som Sveriges viktigaste exportmarknad, räknat i kronor. Exporten till Tyskland och Storbritannien har gått trögt i flera år och visar inga tydliga tecken på att åter öka farten. Danmark har efter hand ökat i betydelse. Exporten till Norge har däremot planat ut sedan mitten av 2002. Vidare kan konstateras att

Kinas betydelse som exportmarknad ökar alltmer och landet har under 2003 passerat Japan i storlek, både som exportmarknad och som avsändare av importvaror till Sverige. Polen ser ut att vara på väg upp till en placering bland tio i topp bland Sveriges exportmarknader.

Export till viktiga exportmarknader

Löpande priser. Trend. Miljarder kr

SCB:s ledande indikatorer

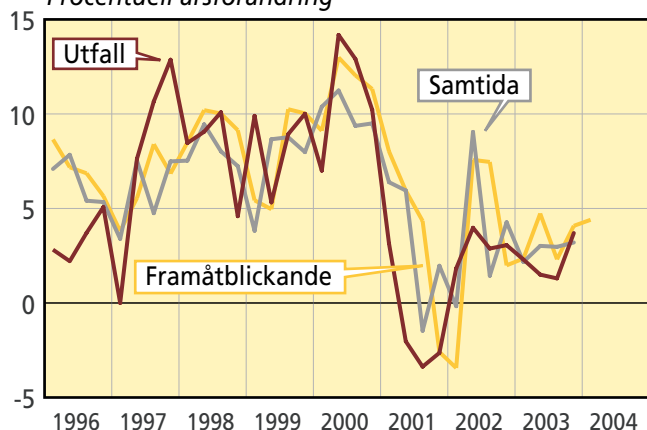
Produktionsvolymen för tillverkningsindustrin under fjärde kvartalet i fjol steg enligt NR med 3,8 procent jämfört med motsvarande kvartal 2002 (kalenderkorrigerat). Det är något starkare än de senaste årens genomsnitt på 2–3 procent i årstakt. SCB:s ledande "samtida" indikator för industriproduktionen pekade redan i slutet av januari mot denna takt under fjärde kvartalet. Skattningen baseras på data från Konjunkturinstitutets barometer.

Den framåtblickande indikatorn för första kvartalet i år pekar på ungefär samma tillväxttakt som under fjärde kvartalet i fjol, dvs. omkring 4 procent. Under 2003 överskattade emellertid i viss mån den framåtblickande indikatorn produktionstillväxten.

SCB:s ledande indikatorer finns även på SCB:s webbplats www.scb.se under Sveriges ekonomi/konjunkturindikatorer.

Ledande indikatorer för tillverkningsindustrin

Procentuell årsförändring

Så här görs diagrammet

De ledande indikatorerna, beräknas dels utifrån företagets utfall för det aktuella kvartalet och dels utifrån deras förväntningar om det kommande kvartalet, enligt Konjunkturinstitutets industribarometer. Utgångspunkten är alltså kvalitativa uppgifter från företagen om de anser att produktionen ökar, är oförändrad eller minskar. Utifrån de kvalitativa uppgifterna skattas alltså de kvantitativa enligt nationalräkenskapernas volymutveckling för tillverkningsindustrins förädlingsvärde kalenderkorrigerat. Detta görs med hjälp av ett s.k. Kalmanfilter.¹

¹ För mer information om metoden för den ledande indikatorn, se SCB:s webbplats www.scb.se/Grupp/ekonomi/_Dokument/OllerLI.pdf.

Branschutveckling

Långsam uppgång inom näringslivet

Under fjärde kvartalet i fjol var produktionsnivån inom näringslivet knappt 3 procent högre än motsvarande kvartal 2002. För helåret 2003 var produktionsnivån bara 1,6 procent högre än 2002. Det innebär, trots en ökad tillväxttakt under andra halvåret, en dämpning av tillväxten jämfört med föregående år, då ökningstakten var 2,3 procent. Den gradvis ökade takten framgår av tabellen nedan. Fjärde kvartalets tillväxt på 0,9 procent från föregående kvartal, säsongrensat, motsvarar alltså en årstakt på 3,6 procent.

Förädlingsvärde

Förändring i procent jämfört med föregående kvartal säsongrensat och i fasta priser.

	2003K1	2003K2	2003K3	2003K4
Näringslivet	0,5	0,4	0,7	0,9
Varuproducenter	0,1	0,3	0,5	1,0
Tjänsteproducenter	1,4	-0,1	0,7	0,8
Offentliga myndigheter	0,5	-0,1	0,2	0,0
Tillverkningsindustri	0,6	0,5	0,8	1,5

Källa: Nationalräkenskaperna.

Det är näringslivet som varit drivkraften i ekonomin det senaste kvartalet. De offentliga myndigheternas produktion var bara något högre än motsvarande kvartal föregående år, eller 0,4 procent. Tillväxten stannade dessutom av under fjärde kvartalet, dvs. låg kvar på samma nivå som under det föregående.

En något bredare uppgång i industrin

Till uppgången inom näringslivet under det senaste kvartalet bidrog tillverkningsindustrin i större utsträckning än tidigare. Basen för uppgången inom industrin breddades något, men omfattar långt ifrån alla branscher. Accelerationen är tydlig från det tredje kvartalet, då industriproduktionen bara översteg motsvarande kvartal föregående år med 1,3 procent. Uppgången fjärde kvartalet var emellertid inte dramatisk och årstillväxten 2003 för industriproduktionen slutade på blygsamma 2,0 procent.

Industrin uppvisade under 2003 en splittrad bild, där den kemiska industrin och motorfordonsindustrin utgjorde de enda tunga branscher vars produktionstillväxt passerade femprocentnivån, med en tillväxt på 5,9 respektive 10 procent.

Har det vänt för teleproduktindustrin?

Den svenska teleproduktindustrin var i en djup kris under början av detta decennium. Under 2001 föll branschens avkastning på sitt kapital. Under året hade krisen blivit så djup och priserna så låga att marknaden betalade mindre för branschens totala produktion än kostnaden för branschens inköp av insatsprodukter. Det innebär att förädlingsvärdet var negativt. Det räckte därmed inte till för att betala lönekostnaderna. För att täcka kostnaderna behövdes stora

kapitaltillskott. Detta var en extrem situation och något liknande hade inte hänt sedan det sena 1970-talet när krisen för varvs- respektive järn- och stålindustrin var som djupast.

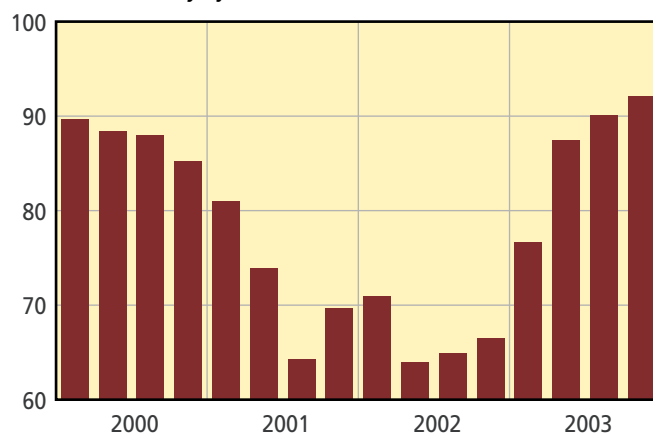
Att förädlingsvärdet för teleproduktindustrin var negativt 2001 i löpande priser medför att förändringstalen omräknat i fasta priser inte går att tolka på ett meningsfullt sätt, då resultaten pendlar runt noll. En liten förändring kan alltså ge kraftiga utslag på förändringstalen. Därmed blir beräkningar av produktivitetens utvecklingen för branschen under åren 2001 och framåt orimliga utifrån de negativa förädlingsvärdena. Därför bör man även tolka utvecklingen av industrins produktivetsförändring med försiktighet för dessa år. (Se vidare kvartalsrapporten från december 2003, sid. 17–18, där detta förklaras mer ingående).

Krisen i teleproduktindustrin de senaste åren ledde till att sysselsättningen i branschen föll dramatiskt. Under sista kvartalet i fjol hade antalet arbetade timmar minskat med mer än en tredjedel jämfört med situationen tre år tidigare.

Frågan är nu om krisen är över och om det redan nu finns några tecken i den officiella statistiken på att det vänt och en expansion har inletts, eller har branschen bara lyckats spara sig ned till lönsamhet på en mycket lägre produktionsnivå? Ett exempel på det sistnämnda är det drastiskt ökade kapacitetsutnyttjandet från andra halvåret 2002, se följande diagram. Ökningen, från 64 procent till ca 92 procent, kan förklaras av en minskad produktionskapacitet, eftersom produktionen föll under större delen av perioden.

Kapacitetsutnyttjande för teleproduktindustrin

Faktiskt utnyttjande. Procent

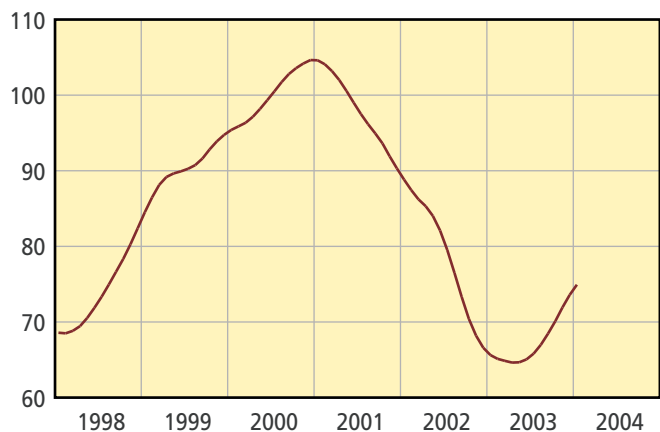

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2003

Vändpunkten för teleproduktindustrin kom i maj förra året, då det tidigare produktionsfallet vände till plustal. Därefter skedde en successiv återhämtning, från den låga nivån, se diagram nedan. Från bottenivån förra året har produktionen ökat med omkring 15 procent i volym t.o.m. januari i år, enligt den trendsattade serien, (som, förutom att vara säsongrensad, är rensad för tillfälliga störningar). Branschen är dock inte i närheten av tidigare produktionsnivåer och

troligen ännu längre från tidigare intäktsnivåer på grund av det fortsatta prisfallet. Enligt KI-barometern faller priserna för branschen även i början av 2004. Branschens ordergång minskade med knappt 5 procent under den senaste tremånadersperioden (november–januari) jämfört med den föregående, då ordergången ökade relativt kraftigt från exportmarknaden.

Produktionsvolymindex för teleproduktindustrin
Index 2000=100. Trend

Data t.o.m. januari 2004

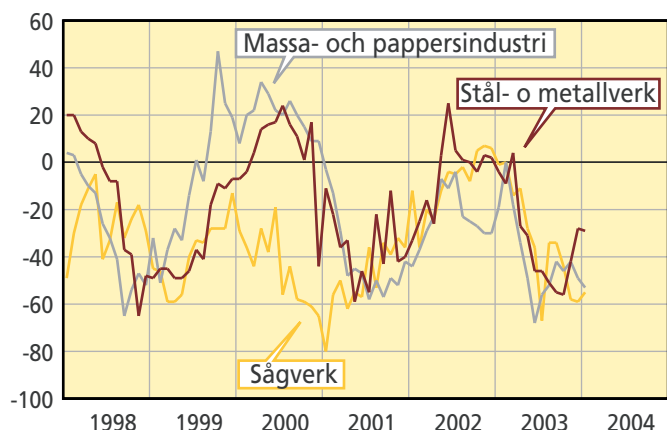
Fortsatt låg aktivitet i basindustrin

För basindustrin, som med sitt stora exportberoende traditionellt ligger tidigt i konjunkturen, är läget fortfarande svagt och aktiviteten låg. För delbranschen stål- och metallverk bröts expansionen från 2002 och i fjol krympte produktionen. Nivån föll under fjärde kvartalet med ca 6 procent jämfört med motsvarande kvartal 2002. Även metallvaruindustrin, som utgör nästa led i bearbetningen av branschens produktion, krympte under 2003. Nästan hälften av järn- och stålföretagen är missnöjda med orderstocken enligt Konjunkturinstitutets senaste Konjunkturbarometer.

För den tunga massa- och pappersindustrin har kostnadstrycket under det senaste decenniet varit hårdare än tidigare när återkommande devalveringar inte längre gynnat branschen. Fram till för ett år sedan hade dock branschen under några år tillfälligt gynnats av en extremt uppdriven dollarkurs. En klar majoritet av företagen är fortfarande missnöjda med orderstockarna.

Orderstocksomdöme

Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet

Data t.o.m. januari 2004

Ingen ljusning för byggsektorn

Enligt nationalräkenskaperna visar det totala byggandet i Sverige i princip på en stagnation i år, efter att ha ökat med 2,3 procent i fjol. Några tydliga tecken på en ljusning i byggkonjunkturen har heller inte infunnit sig den senaste tiden. Volymen låg nästan exakt på fjolårsnivån under andra halvåret 2003. Det innebär att man totalt sett inte nådde upp till fjolårets produktionsnivå p.g.a. den svaga inledningen av året, utan den krympte med en dryg halvprocent.

Orderstocken var ännu mer otillfredsställande under andra halvåret än den var under det första. Under samma period har såväl ordergången som prisnivån inneburit besvikelser enligt Konjunkturinstitutets barometer. Inom bostadsbyggnadsdelen har efterfrågan minskat för tre fjärdedelar av företagen och omkring hälften för den övriga byggsektorn. Förväntningarna inför framtiden är ännu mer negativa. Tre fjärdedelar av bostadsbyggarna och en tredjedel av de övriga planerar personalminskningar och inga för ökning.

Uppgång inom tjänstesektorn

Aktiviteten, även för den privata tjänstesektorn, tog som nämnts ovan fart under andra halvåret 2003. Bilden är för de flesta delbranscherna positiv. Omsvängningen märks inte minst för branschen företagstjänster, efter ett mycket svagt första halvår. Produktionsnivån fjärde kvartalet var ca 6 procent högre än motsvarande kvartal 2002. För helåret var uppgången emellertid knappt 3 procent, från ett svagt år även 2002. Det bör dock noteras att NR förra året började att använda ett tjänsteprisindex (TPI) för datakonsulter, i stället för löneindex, vilket dragit upp produktionsvolymen för branschen företagstjänster, där datakonsulterna ingår (se kvartalsrapporten – statistiskt perspektiv – från oktober 2003).

KI-barometern från februari visar att efterfrågan på datakonsulttjänster steg i slutet av 2003. Volymen av inbyggande order minskade ändå i cirka hälften av företagen och var oförändrad i nära hälften av dem. Priserna fortsatte att falla, och även i början av 2004. Antalet anställda fortsatte också att falla under andra halvåret i fjol. Sysselsättningen inom hela branschen företagstjänster började minska under förra

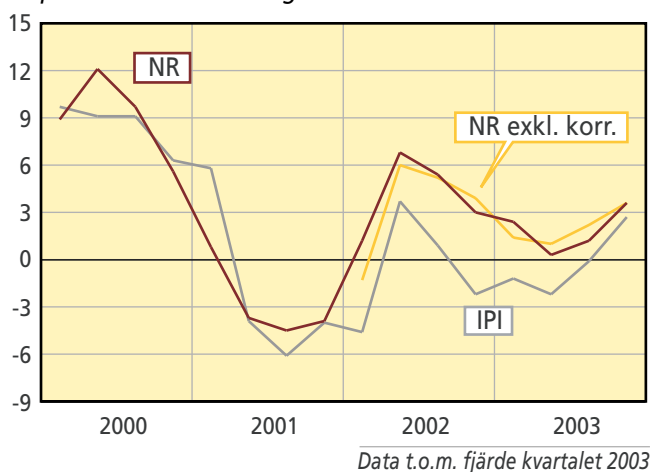
året. Nedgången för helåret uppgick totalt till 20 000 personer, enligt AKU.

Varför industriproduktionen skiljer sig mellan NR och IPI

Ett övergripande mål är att primärstatistiken skall vara anpassad till de behov som nationalräkenskaperna har. Produktionen i NR skall motsvara förädlingsvärdet, dvs. produktionsvärdet minus värdet på förbrukningen av insatsprodukter. På grund av svårigheter att i korttidsstatistiken samla in både produktions- och förbrukningsuppgifter går ej förädlingsvärdet att skatta direkt. I nationalräkenskapernas preliminära beräkning används det månadsvisa industriproduktionsindexet (IPI) för att skatta industrins förädlingsvärdeutveckling. Eftersom IPI inte exakt motsvarar NR:s krav behöver vissa anpassningar och korrigeringar göras.

Industriproduktionen enligt NR

Korrigerat och okorrigerat enligt NR samt IPI, procentuell förändring

En viktig skillnad mellan NR:s och IPI:s industriproduktions-siffror är att NR årsanpassar de kortperiodiska produktionsuppgifterna till de definitiva årsberäkningarna, som kommer med drygt två års eftersläpning. Produktionsuppgifterna baseras då på den detaljerade företagsstatistiken. (Hösten 2003 gjorde NR en årsanpassning till definitiva statistikuppgifter för år 2001). Motsvarande årsanpassning görs inte för IPI.

IPI mäter utvecklingen av produktionsvärdet (i huvudsak leveranser) inte förädlingsvärdet. Till NR korrigeras leveransutvecklingen med lagerförändringar och som då definitions-mässigt stämmer bättre med definitionen av produktionen. För NR:s preliminära beräkning av industrins förädlingsvärde antas att dess utveckling följer volymutvecklingen enligt IPI korrigerad för lagerförändringar. Någon gång då och då kan NR frångå detta antagande därför att man från annat håll fått information om att förädlingsvärdets utveckling inte följer produktionsutvecklingens. Då handlar det normalt om

att NR har fått information om insatsförbrukningen, eller den s.k. inputandelen, som inte följer leveransutvecklingen enligt IPI.

I IPI förekommer också en viss undertäckning i form av att företag med färre än tio anställda inte undersöks. Dessutom avser IPI enligt definition endast varor som tillverkas vid verksamhetsenheter branschklassade till industrin.

NR skall ha med all produktion som produceras vid industriverksamhetsenheterna. Exempelvis ska NR:s produktion inkludera intäkter av exportlicenser, merchanting, produktutveckling, byggproduktion, andra företagstjänster och liknande produktion som produceras av industrin i Sverige. I de fall utvecklingen av dessa övriga intäkter avviker från utvecklingen för IPI försöker NR ta hänsyn till det och gör tillägg via s.k. korrigeringar.

Även om utvecklingen av IPI och produktionen i NR på finaste beräkningsnivå ger exakt samma resultat kan aggregeringar av delarna bli olika. Förklaring till detta kan bero på att branschernas andelar varierar mellan olika år eftersom IPI beräknas med ett fastbasindex (med f.n. år 2000 som bas) och NR med s.k. kedjeindex, dvs. för varje år med föregående år som bas.

Orsaker till olikheter i produktionsutvecklingar beskrivna i NR resp. IPI

- IPI konserverar en gammal struktur genom att ha fastbasår (F.n. 2000=100).
- NR anpassar de kortperiodiska produktionsuppgifterna till de definitiva årsberäkningarna. Motsvarande årsanpassning sker f.n. inte av IPI, vilket ger upphov till skillnader i de "historiska serierna".
- NR anger utvecklingen i löpande och fasta priser samt i procentuell förändring – IPI i indexform
- IPI är till största delen ett leveransindex – NR korrigerar leveranssiffrorna med lagerförändringar.
- IPI avser enligt definition endast varor som tillverkas vid industrins verksamhetsenheter. NR skall ha med all produktion som produceras vid industriverksamheterna. Exempelvis skall NR:s produktion inkludera intäkter av exportlicenser, merchanting, produktutveckling och liknande produktion som produceras i Sverige.
- NR skall omfatta alla storleksklasser i populationen – IPI avser i huvudsak företag från 10 sysselsatta.
- Avstämningen mellan tillgång och användning i NR går emellanåt inte ihop. Då korrigeras oftast produktionsberäkningarna.
- NR är ibland baserade på preliminära uppgifter som ännu ej publicerats.
- IPI och NR har olika revideringspolicy.

Arbetsmarknaden

Fortsatt trögt på arbetsmarknaden

Den början till konjunkturuppgång som syns i vissa delar av ekonomin har ännu inte lett till någon ljusning på arbetsmarknaden. Antalet sysselsatta under fjärde kvartalet 2003 var 23 000 färre än samma kvartal ett år tidigare. Under samma period minskade antalet arbetade timmar med ca 1 procent och arbetslösheten ökade med 1,3 procentenheter. Allt enligt AKU. Vakansgraden har under de senaste tre kvartalen legat på en konstant låg nivå enligt konjunkturstatistik över vakanser (KV).

Utvecklingen enligt Nationalräkenskaperna

Under år 2002 och 2003 fick konjunkturedgången ett tydligt genomslag på antalet arbetade timmar i ekonomin. De minskade med drygt 1 procent båda åren medan antalet sysselsatta i stort sett var oförändrat. Den svaga konjunkturen har i huvudsak påverkat näringslivet. Arbetade timmar i näringslivet föll 2 procent både 2002 och 2003. Nedgången var större i de varuproducerande branscherna än i de tjänsteproducerande. Även antalet sysselsatta inom näringslivet har minskat sedan 2001, men inte i samma omfattning. De kommunala myndigheterna har hittills varit relativt opåverkade av den svagare konjunkturen, men en nedgång kan nu skönjas. Både antalet sysselsatta och antalet arbetade timmar minskade något under fjärde kvartalet 2003. Inom statliga myndigheter ökade både antalet sysselsatta och arbetade timmar under år 2002 och år 2003 efter att stadigt ha minskat sedan början av 90-talet.

Utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden, som ännu under 2001 och 2002 präglades av relativt god efterfrågan och låg arbetslöshet, försämrades under förra året. Arbetslösheten steg från i genomsnitt 4,0 procent till 4,9 procent under 2003 enligt AKU. Sysselsättningsutvecklingen mätt som förändringen av antalet anställda, var enligt den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS), fortsatt stark under 2001, men tappade fart under 2002 – en trend som fortsatte under 2003.

Vakansgraden (antalet vakanser som andel av antalet anställda) började minska redan under 2001 och då från omkring 1,0 procent till 0,4 procent i slutet av 2003. Nedgången av vakansgraden kan framförallt förklaras av konjunkturedgången.

Vakansgraden kan även belysa matchningseffektiviteten mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. För att helt säkert uttala sig om förbättrad eller försämrad matchningseffektivitet behövs en jämförelse mellan fullständiga konjunkturcykler, vilket inte är möjligt ännu då vakansstatistiken har pågått endast sedan år 2000.

Precis som arbetslöshet är ett mått på otillfredsställt utbud av arbetskraft är antalet vakanser ett mått på otillfredsställd

efterfrågan på arbetskraft (arbetskraftsbrist). Vakanser mäts som *lediga jobb utan bemanning som kan tillräddas omedelbart*. Vakansstatistiken belyser just hur matchningsproblem kan bidra till arbetslöshet. Under perioder med låg arbetslöshet ger variationer i efterfrågan på arbetskraft inte alltid utslag i antalet anställda. Däremot kan variationer i efterfrågan på arbetskraft ge utslag i antalet vakanser vilket framgår av nedanstående tabell.

Vakansgrad

Arbetslöshet och sysselsättningsförändring kvartal 3 2000–kvartal 4 2003

År		Arbetslöshet procent AKU	Vakansgrad procent AKU	Sysselsättnings- förändring* procent KS
Kvartal				
2000	3	4,7	1,1	+3,4
	4	3,8	1,1	+3,6
2001	1	4,1	1,0	+3,3
	2	3,8	0,8	+2,3
	3	4,2	0,7	+3,8
	4	3,8	0,6	+3,3
2002	1	4,1	0,6	+0,7
	2	3,8	0,6	+1,4
	3	4,2	0,6	-2,7
	4	3,9	0,5	-0,7
2003	1	4,7	0,7	-1,1
	2	4,6	0,4	-0,4
	3	5,0	0,4	-0,5
	4	5,2	0,4	-1,5

**Uppgifter kan i dagsläget bara beräknas för den privata sektorn då bortfallet för den offentliga sektorn är stort. Följaktligen redovisas sysselsättningsförändringen endast för privat sektor.*

Vakansgraden inom den privata sektorn började minska redan tidigt under 2001 medan sysselsättningen började minska först under 2002 (se tabellen ovan). Skillnaden förklaras av att vakansgraden är en tidig indikator på en nedgång i konjunkturen. Inför en uppgång förväntas vakansgraden däremot släpa efter. På detta sätt tenderar vakansgraden att minska innan en konjunkturedgång och öka först efter att en uppgång börjat. Detta beror på att arbetsgivare minskar sin rekrytering innan de minskar antalet anställda. När utsikterna i stället förbättras återkallar arbetsgivare ofta uppsagd personal eller ökar antalet arbetade timmar hos den existerande personalen innan de rekryterar externt.

Under fjärde kvartalet 2003 sjönk antalet arbetade timmar enligt AKU med omkring en procent till i genomsnitt 135,1 miljoner timmar per vecka, jämfört med samma kvartal ett år tidigare. I beräkningen har hänsyn tagits till olikheter i helgdagars placering och övriga ledigheter. Minskningen av antalet arbetade timmar tillsammans med den låga vakansgraden tyder på en lägre efterfrågan på arbetskraft.

Enligt NR minskade antalet faktiskt arbetade timmar mellan fjärde kvartalet 2002 och fjärde kvartalet 2003 med 0,6 procent. Kalenderkorrigerat var minskningen 0,7 procent.

Arbetade timmar i Nationalräkenskaperna och AKU

Det genomsnittliga antalet arbetade timmar per vecka mäts i AKU genom telefonintervjuer och publiceras varje månad, kvartal och år.

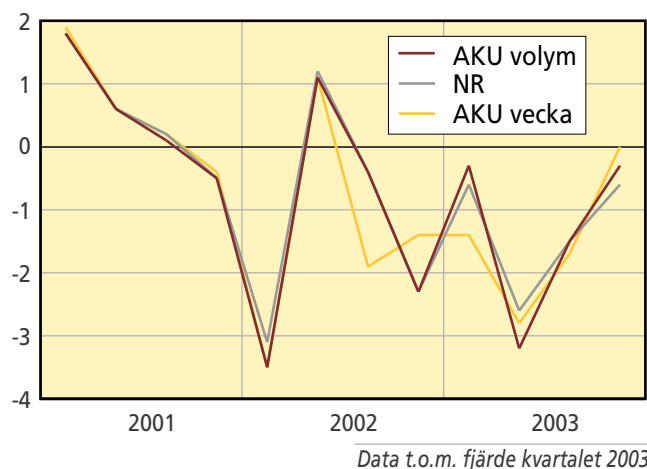
Nationalräkenskaperna (NR) använder i beräkningarna volymen arbetade timmar och inte genomsnittligt antal arbetade timmar per vecka. I AKU omfattar ett kvartal 13 referensveckor. Såväl den första som den sista referensveckan kan täcka ett kalenderkvartalsskifte. Eftersom intervjupersonen frågas om när under referensveckan (om denna går över ett månadsskifte) de arbetade timmarna utfördes kan AKU leverera specialframtagna data till NR avseende arbetade timmar per kalenderkvartal.

Enligt det europeiska nationalräkenskapssystemet (ENS) skall alla arbetade timmar i svenska producentenheter täckas i NR vilket medför att tillägg behöver göras till AKU för kategorier som inte täcks i AKU:s ordinarie redovisning. Tilläggen avser arbetade timmar för sysselsatta över 64 år och under 16 år, värnpliktiga samt svart arbetade timmar. I dagsläget görs inget tillägg för personer som är folkbokförda utomlands men sysselsatta i svenska producentenheter, exempelvis gränsspendlare, vilket är ett avsteg från ENS.

I NR:s kvartalsräkenskaper redovisas faktiskt arbetade timmar, kalenderkorrigerade arbetade timmar och säsongrensade arbetade timmar. Beräkningarna utgår från faktiskt arbetade timmar som sedan kalenderkorrigeras och säsongrensas. I första hand beräknas inte nivåer vid kvartalsräkenskaperna utan framskrivning sker av föregående års värde för motsvarande kvartal med den utveckling

som källorna visar. Det förändringstal som AKU:s volymtimmar för kalenderkvartal, 16-64 år, visar används för framskrivning av arbetade timmar totalt i NR. Avvikelse tillåts förekomma kvartalsvis, men skall för helåret överensstämma med den utveckling som AKU visar.

Förändring av arbetade timmar i NR och AKU Jämfört med föregående år, procent

I diagrammet ovan framgår att förändringen av AKU:s arbetade timmar per vecka och förändringen av volymen arbetade timmar per kvartal ibland skiljer sig åt vilket förklaras av att perioderna som redovisningen avser inte är identiska. Av diagrammet framgår också att NR vanligen följer den utveckling som volymen timmar enligt AKU visar.

Några nyckeltal för arbetsmarknaden

År		Arbetade timmar, förändring jämfört med föreg. år ¹ procent AKU	Sysselsatta 1 000-tal AKU	Arbetslöshet procent AKU	Andel sjuk- frånvarande ² AKU	Sysselsättning enligt regering- ens mål ³ AKU	Andel avgångna ⁴ KS	Vakans- grad ⁵ procent KVIKS	Genomsnittl. rekryterings- tid, mån. ⁶ KVIKS
Kvartal		procent NR							
2001	1	1,9	4 174	4,1	4,3	77,4	3,1	1,0	0,9
	2	0,6	4 256	3,8	3,7	78,5	3,4	0,8	0,6
	3	0,2	4 304	4,2	3,5	79,0	3,8	0,7	0,6
	4	-0,4	4 222	3,8	4,0	78,1	3,6	0,6	0,7
2002	1	-3,5	4 184	4,1	4,4	77,4	3,2	0,6	0,6
	2	1,1	4 264	3,8	3,9	78,4	3,2	0,6	0,4
	3	-1,9	4 306	4,2	3,7	78,7	3,7	0,6	0,4
	4	-1,4	4 223	3,9	4,3	77,7	3,5	0,5	0,5
2003	1	-1,4	4 172	4,7	4,4	76,9	3,1	0,7	0,6
	2	-2,8	4 268	4,6	4,1	78,1	2,8	0,4	0,3
	3	-1,7	4 295	5,0	3,7	78,3	3,1	0,4	0,4
	4	0,0	4 200	5,2	4,1	77,2	3,1	0,4	0,4

¹ Procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal ett år tidigare. Data är ej justerade för olikheter i helgdagars placering och övriga ledigheter. AKU-data avser arbetade timmar en genomsnittlig vecka under kvartalet och NR-data avser volymen arbetade timmar per kvartal.

² Andel av de sysselsatta i åldern 16-64 år som uppgivit att de varit tillfälligt frånvarande från arbetet p.g.a. sjukdom hela veckan.

³ Regeringen har som mål att 80 procent av befolkningen i åldern 20-64 år skall vara sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden år 2004. Som sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden räknas sysselsatta enligt AKU exklusive friårslediga och personer i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen anställningsstöd, allmänt anställningsstöd, förstärkt anställningsstöd, särskilt anställningsstöd, offentligt tillfälligt arbete (OTA), resursarbeten i offentlig verksamhet och stöd till start av näringsverksamhet (enligt statistik från AMS).

⁴ Andel avgångna definieras som antalet avgångna med tillsvidare anställning dividerat med antalet tillsvidareanställda. Tidsserien avser den privata sektorn.

⁵ Vakansgrad definieras som antalet vakanser (obemannade lediga jobb som kan tillsättas omedelbart) dividerat med antalet anställda. Tidsserien avser den privata sektorn.

⁶ Genomsnittlig rekryteringstid definieras som antalet lediga jobb dividerat med antalet nyanställda. För en härledning av detta mått hänvisas till Ante Ferns artikel i Ekonomisk Debatt 2003:6 [http://www.sofi.su.se/~afaldocs/Den nya vakansstatistiken.pdf](http://www.sofi.su.se/~afaldocs/Den%20nya%20vakansstatistiken.pdf).

Löne- och arbetskraftskostnader

Timlöneutvecklingen 2000–2003

I de senaste nationalräkenskaperna från den 9 mars beräknades lönesumman för 2003. Samtidigt reviderades den preliminära lönesumman för 2002.

Normalt sett inkommer ingen ny information som föranleder en revidering av lönesumman för tidigare år före de definitiva årsberäkningarna, som görs på hösten. Anledningen till revideringen av år 2002 nu i mars är en upprättning i den av NR använda källan kontrolluppgiftsstatistiken LSUM.

Nya bearbetningar av det material som tillhandahålls SCB av Skatteverket medförde en ökning av LSUM för året 2002 med 5,8 miljarder kronor. Denna revidering var så pass stor att det föranledde NR att höja den totala lönesumman i ekonomin med motsvarande belopp.

NR hade redan tidigare, i november 2003, kraftigt reviderat ned lönesumman för år 2002. Det berodde på att den preliminära, skattedeklarationsbaserade statistiken över lönesummorna (LAPS) låg betydligt högre än de definitiva uppgifterna (enligt LSUM). Revideringen innebar att NR sänkte lönesumman för år 2002 med 12,7 miljarder kronor. Se vidare kvartalsrapporten från december 2003 för mer information angående beräkningen av lönesumman vid nationalräkenskaperna (från www.scb.se under "Sveriges ekonomi").

I den senaste kvartalsrapporten nämndes även den ökande diskrepansen mellan LSUM och LAPS. Trenden med en långsamt ökande nivåskillnad kvarstår även efter den senaste revideringen av LSUM.

Nivåskillnaderna finns i grundmaterialet som levereras till SCB. För att finna förklaringar behövs ett gemensamt utredningsarbete med Skatteverket.

Nedan redovisas utvecklingen av lönekostnaden per timme respektive arbetskraftskostnaden per timme för åren 2000–2003 uppdelad på branschaggregat och sektorer. I begreppet arbetskostnad ingår löner, kollektiva avgifter och löneskatter.

Lönekostnaden per timme

Procentuell utveckling

	2000	2001	2002	2003
Gruv- o tillverkningsindustri	5,3	4,2	4,1	3,9
Byggindustri	7,2	5,0	4,5	3,8
Privat tjänstesektor	7,9	5,5	4,5	3,1
Näringslivet totalt¹	6,0	5,0	4,2	3,4
Stat inkl. socialförsäkring	4,1	3,9	4,0	4,9
Kommuner inkl. landsting	3,4	4,7	4,4	4,3
Totalt hela ekonomin	5,3	4,8	4,2	3,7

Källa: Nationalräkenskaperna

Lönekostnadsutvecklingen för hela ekonomin är avtagande under hela perioden och faller från 5,3 procent 2000 till 3,7 procent 2003. Samma trend gäller även för samtliga branschaggregat och näringslivet totalt. Detta förhållande gäller inte sektorerna inom den offentliga sektorn.

De senaste årens neddragningar inom näringslivet har slagit både mot den totala lönesumman och mot möjligheterna till löneökningar. Detta sammantaget har verkat dämpande på timlöneutvecklingen. Lönekostnadsutvecklingen har bromsat in mest inom den privata tjänstesektorn.

Inom offentlig sektor har lönekostnaderna per timme ökat snabbare både 2002 och 2003 jämfört med näringslivet. Detta kan förklaras av att sysselsättningen har upprätthållits inom offentlig sektor, vilket sannolikt bidragit till den snabba lönekostnadsutvecklingen.

Arbetskraftskostnad per timme

Procentuell utveckling

	2000	2001	2002	2003
Gruv- o tillverkningsindustri	5,0	5,2	3,5	3,7
Byggindustri	6,8	5,9	5,4	3,7
Privat tjänstesektor	8,0	7,0	4,7	2,7
Näringslivet totalt¹	5,7	6,3	4,3	3,1
Stat inkl. socialförsäkring	8,5	4,3	3,5	6,5
Kommuner inkl. landsting	3,6	4,9	4,8	6,1
Totalt hela ekonomin	5,4	5,8	4,3	3,9

Källa: Nationalräkenskaperna

Arbetskostnadsutvecklingen per timme bör i princip följa samma mönster som timlöneutvecklingen. Mönstret störs av staten som år 2000 uppvisar en kraftig ökning av arbetskostnaden. Detta beror på en kraftig höjning av de kollektiva avgifterna samtidigt som löneskatterna minskat betydligt. Löneskatterna väger dock betydligt mindre än de kollektiva avgifterna i arbetskostnaderna.

¹ För åren 1993–1999 redovisar NR en ofördelad post för lönesumman. Sedan 2000 fördelas den posten på näringslivet. För jämförelse skall har den ofördelade posten för 1999 adderats till totala näringslivets post. Dock har den ej fördelats på branschnivå. Detta innebär att utvecklingstalen för näringslivet totalt är jämförbara men att branschaggregaten år 2000 ej är fullt jämförbara med åren 2001–2003.

Fördjupning om BNI

BNI säger mer om en nations konsumtionsmöjligheter än BNP

Jämförelser mellan inkomstnivån för invånare i olika länder har traditionellt gjorts genom att ländernas produktionsresultat eller användningen av detta, dvs. bruttonationalprodukten, BNP jämförts. Detta mått har gjorts jämförbart mellan stora och små länder genom att man beräknat hur stor BNP har varit per invånare, eller som det vanligen uttrycks, BNP per capita. I en sluten ekonomi där vare sig varor, tjänster eller individer passerar landets gränser, är självklart produktionen lika stor som användningen. Det är dock i praktiken inte så lätt att få detta att stämma.

Produktionsresultatet kan i princip användas till konsumtion i dag eller vid en senare tidpunkt. För att trygga konsumtionsmöjligheterna i framtiden behöver resurser sättas av till investeringar. Om så små resurser sätts av så att de inte ens räcker till för att ersätta den nuvarande produktionsapparaten i form av maskiner, byggnader eller kommunikationer, så minskar de framtida konsumtionsmöjligheterna. Sätts i stället av så mycket så att det räcker till för att bygga ut produktionsapparaten, ökar däremot det framtida utrymmet för konsumtion.

Även i en ekonomi där varor och tjänster byts med varandra balanserar produktionen och användningen varandra. Landet producerar exportvaror och konsumerar importvaror. Tillfälliga överskott eller underskott balanseras i princip över åren. Vinsten av att byta varor och tjänster med andra länder ligger i att ett land kan specialisera sig på det som det är bäst på, relativt sett, och byta sina produkter mot andra, som andra länder har specialiserat sig på. Därigenom får landet mer att konsumera än om det skulle producera allt själv. Desto mer importvaror konsumenterna kan få för en given ansträngning att producera exportvaror desto större blir de egna konsumtionsmöjligheterna. Som i all handel gäller det att sälja dyrt och köpa billigt.

Men vill man få en bild av vilka inkomster som ett land faktiskt har måste man också ta hänsyn till vilka strömmar av arbetsinkomster och kapitalinkomster som passerar landets gränser. Har ett lands företag eller privatpersoner investerat i verksamhet i andra länder, i form av hela företag eller enskilda aktier, ger det inkomster i form av kapitalavkastning som strömmar in till landet och som kan investeras eller konsumeras i det egna landet. På samma sätt kräver andra länder avkastning på det de tidigare har investerat i ett land. Detta minskar ett lands tillgång till det egna produktionsresultatet och därmed deras inkomster.

Om ett land har haft ett nettoinflöde av kapital under en lång följd av år, så innebär det att det i framtiden måste avstå en betydande del av sitt produktionsresultat, landets

BNP, till andra länder. Den andra sidan av myntet är dock att landet med mycket hög sannolikhet har en väsentligt högre BNP än vad det annars skulle ha haft. I de flesta fall har dessa investeringar skapat en produktion som är så mycket större än den annars hade varit så att den räcker till för att både betala investerarna en avkastning och ge det egna landet större konsumtionsmöjligheter.

BNI påverkas mycket av direktinvesteringar och lite av portföljinvesteringar

Väljer en investerare att återinvestera sina vinster i samma land som de fått ersättning från räknas det likafullt som en intäkt till det egna landet som skall inkluderas i BNI. Återinvesteringen blir liksom nyinvesteringar bara en finansiell transaktion där man byter en tillgång med en annan, dvs. pengar mot företag eller aktier.

Skillnaden mellan direktinvesteringar och portföljinvesteringar ligger i syftet. Vill man kunna påverka en verksamhet eller är det bara placeringar i aktier eller obligationer utan syfte att påverka verksamheten? Dessa två typer av investeringar ger helt olika kapitalavkastningsströmmar i BNI. En direktinvestering är schablonmässigt en investering som ger minst en tioprocentig ägarandel i ett företag. Andra investeringar räknas i princip som portföljinvesteringar. För direktinvesteringar räknas hela bruttovinsten som en intäktström till det investerande landet. Det innebär att det som återinvesteras i företaget i form av ersättningsinvesteringar, nyinvesteringar och övriga kvarhållna medel i företaget räknas som nya investeringar. Det gör att avkastningsflödet blir mycket stort i förhållande till investeringen.

Portföljinvesteringar ger i BNI-termer bara ett kapitalflöde som motsvarar direktavkastningen i form av utdelningar och räntor. Eventuellt uppkomna kapitalvinster räknas inte, inte ens om de realiseras och vinsten förs hem till det egna landet. Räntebetalningar till följd av upplåning för att finansiera bytesbalansunderskott ingår däremot självklart i BNI-måttet.

Även anställda kan påverka BNI

Även anställda som får betalt av andra länder eller internationella organisationer för sitt arbete skapar penningströmmar över gränser som påverkar resurserna i olika länder. Det kan bero på att man har arbetat så kort tid i ett land att man tar med sig inkomsterna, i de flesta fall till det egna hemlandet, och konsumerar dem där. Tillfälliga uppdrag till uppdragsgivare i andra länder ökar också inkomsterna för det land där uppdragstagarna är bosatta. Det kan också röra sig om anställda vid internationella organisationer vars löner skapar ett inflöde till det land där de är bosatta.

Människor som bor i gränstrakterna eller långpendlar och är skattskrivna i ett annat land än där de är anställda är en

annan kategori som tillför sitt hemland inkomster. Däremot räknas det inte som en inkomstöverföring som påverkar BNI om människor från U-länder bosätter sig i ett I-land och skickar en del av sina inkomster tillbaka till släktingar i det gamla hemlandet, utan detta räknas som transfereringar på samma sätt som de betydligt mindre strömmar som skapas av den U-hjälp som de rika länderna ger. Det innebär att, i varje fall vissa, transfereringar egentligen påverkar konsumtionsutrymmet för befolkningen i ett land även om de inte inräknas i BNI.

I begreppet bruttonationalinkomst, eller BNI, ingår förutom BNP följaktligen dessa fyra strömmar; kapitalavkastning som kommer in till ett land respektive lämnar landet samt arbetsinkomster som kommer in respektive flödar ut. I detta begrepp inräknas också skattebetalningar respektive bidrag från internationella organisationer. Inom EU-familjen uppgår dessa till relativt betydande belopp.

Sveriges underskott har minskat

För svensk del är de helt dominerande strömmarna kapitaletsättning som vi betalar till andra länder och motsvarande intäkter som vi får från andra länder. År 1995 rann det ut 130 miljarder kr och kom in 93 miljarder räknat i löpande priser. Det innebar att dessa strömmar motsvarade knappt 8 respektive 5 procent av BNP dessa år. Skillnaden på 37 miljarder kr innebär att vi hade drygt två procent mindre år 1995 att röra oss med i praktiken än vad BNP indikerade. Den relativa skillnaden mellan inkomster som betalades ut till anställda från företag i Sverige respektive de inkomster som individer som bodde i Sverige fick från företag och organisationer i utlandet var betydligt större, men beloppen var väsentligt mindre, nämligen 1 miljard kr respektive 2,4 miljarder.

År 2002 hade dessa belopp utjämnats i relativa termer men växt något i absoluta tal. Skillnaden var då omkring 2 miljarder. Dessa flöden uppgår dock trots allt till bara en respektive drygt två promille av BNP. Det väsentligt mer betydelsefulla flödet i form av avkastning på det utländska ägandet i Sverige är nästan identiskt lika stort som det var sju år tidigare. Mätt som andel av BNP i löpande priser uppgick det till knappt 8 procent. Däremot har inflödet ökat väsentligt, så skillnaden uppgick år 2002 till bara drygt en halv procent av BNP, eller 15 miljarder.

Överskotten i bytesbalansen har utgjort en amortering på vår utlandsskuld under dessa år. Sveriges inbetalning till EU i form av skatter och avgifter baserade på bland annat vår import uppgick till 11 miljarder kr år 2002, medan bidragen som erhöles från EU var 8 miljarder, dvs. ett netto på en dryg promille av BNP. Detta är väsentligt lägre tal än de totala flödena, men det beror på att den avgift på 1,2 procent av BNI som vi också betalar till EU räknas som en transfereering. Den ingår därmed inte i BNI-begreppet, men minskar självklart vårt konsumtionsutrymme lika fullt.

För svensk del var skillnaden mellan BNP och våra inkomster, BNI ca 20 miljarder, dvs. knappt 1 procent av BNP år 2002. Detta trots att alla tre delområdena gav ett minus.

PPP-justering kan användas för BNI

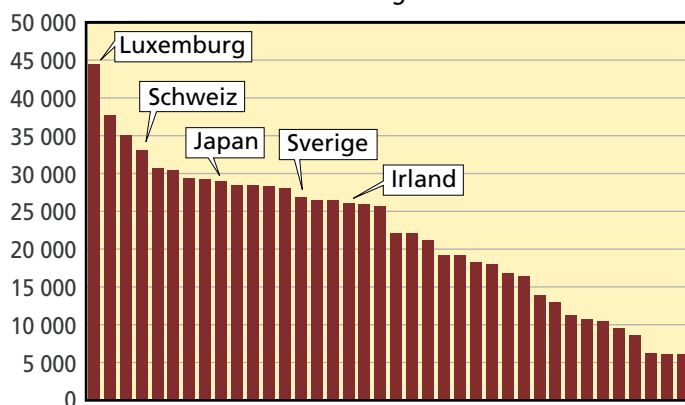
Det finns dock i kretsen av nya och gamla EU-länder, nya kandidatländer och OECD-länder, några där skillnaden är väsentlig även om den för de allra flesta ligger på Sveriges nivå, dvs på ett minus mellan 1 och 2 procent av BNP. Två länder som har en väsentligt lägre BNI-nivå än BNP-nivå är Luxemburg och Irland. Dessa två länder är också de som har de högsta inkomsterna bland EU-länderna räknat som BNP per capita köpkraftsjusterat.

Det kan diskuteras om man kan göra en PPP-justering av köpkraften mätt i BNI, eftersom det är en justering som skapats för BNP. I nästan alla fall rör det sig om ensiffriga procenttal i skillnad mellan BNP och BNI. Detta betyder att eventuella fel knappast kan påverka särskilt mycket. Även rent principiellt kan man dock motivera varför en användning av PPP-justeringen av BNI-data är motiverad. Denna justering är ju skapad för att man skall kunna jämföra hur mycket man får för en viss inkomst i ett visst land, och om man har några procent mer eller mindre än BNP att spendera är det lika fullt ett sätt att se hur mycket man får för denna justerade inkomst i respektive land.

Luxemburg hade enligt de preliminära uppgifterna för 2002 nästan dubbelt så hög köpkraftsjusterad BNP per capita som EU-medelvärdet, eftersom landet ligger hela 89 procent över detta. Nu är det dock vanskligt att isolera ett så litet område från omgivningarna eftersom det utgör en höginkomstö som är helt integrerad med de omgivande områdena. Det är i praktiken lika illustrativt att separera Bryssel från det övriga Belgien som att göra det med Luxemburg och dess närområden. Den regionala BNP per capita nivån lär ligga lika högt där som i Luxemburg.

BNI per capita

Köpkraftsjusterad för EU-länder, blivande EU-länder, EU-kandidatländer och övriga OECD-länder

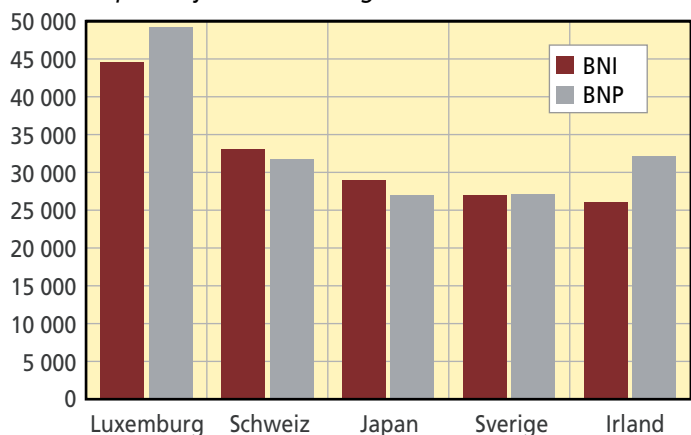
Data gäller 2002

Länderna är rangordnade efter BNI per capita köpkraftsjusterat.

Källor: Eurostat för nya och gamla EU-medlemmar samt för EFTA-länderna, för övriga OECD-länder; OECD avseende BNP och PPP, respektive Eurostat för kandidatländerna, medan BNI är hämtat från Världsbanken för de två sistnämnda grupperna.

BNI och BNP per capita

Köpkraftsjusterad för några OECD-länder

Data gäller 2002

Länderna är rangordnade efter BNI per capita köpkraftsjusterat.

Källor: Eurostat för EU-medlemmar och EFTA-länderna, för övriga, Japan OECD avseende BNP och PPP, medan BNI är hämtat från Världsbanken.

Irlands höga inkomster är delvis skenbara

Väsentligt intressantare att analysera är däremot Irland, som nu nått en nivå som ligger klart över de andra EU-länderna då deras BNP per capita PPP-mätt överstiger genomsnittet med 25 procent, medan Danmark som har den näst högsta nivån bara ligger 13 procent över EU-medelvärdet. Irlands BNI är dock hela 19 procent lägre än deras BNP, vilket ger dem en något lägre BNI per capita än t.o.m. Sverige och Finland, se diagram.

Detta beror på att de mycket stora investeringar som inte minst amerikanska IT-företag har gjort i Irland under en följd av år också medför stora nettoflöden i form av kapitalersättningar. Inflödet till Irland är dock också mycket betydande då de uppgår till 27 miljarder Euro. Utflödet är dock dubbelt så stort, eller 54 miljarder Euro, vilket motsvarar drygt 40 procent av landets BNP. Det stora inflödet kan kopplas till utflödet, eftersom det troligen beror på att de amerikanska dotterbolagen i landet i sin tur har filialer i andra EU-länder. En förklaring till att det europeiska huvudkontoret har placerats på Irland är nog en kombination av att den största verksamheten inom Europa finns där och det låga skattetrycket. Sett mot bakgrund av de stora talen för kapitalavkastningen utgör nettoinflödet från EU på en dryg miljard Euro eller en procent av BNP en mycket begränsad motvikt.

Det andra landet som hade en väsentligt lägre BNI var som nämnts Luxemburg. Att Luxemburgs BNI understiger deras BNP med 10 procent har inte så stor betydelse varken för de egna invånarna eller för att minska skillnaden till andra länder. Däremot är det väsentligt mer betydelsefullt för landets innevånare när så fattiga länder som Bulgarien, Rumänien och Turkiet, vars BNP per capita ligger bara på en fjärdedel av EU:s, har BNI-nivåer som understiger deras BNP-nivåer med 10, 7 respektive 5 procent.

Japanernas inkomster är underskattade

Det finns också några länder som har en högre BNI än BNP. Till dessa hör Japan och Schweiz, som bägge har stora inflöden av kapitalinkomster till följd av omfattande ägande av företag i många andra länder. För Japan ligger skillnaden på 7 procent och för Schweiz på 5 procent medan den för ett par andra länder med en positiv skillnad, Storbritannien och Belgien, uppgår till mer blygsamma 2 procent. Detta medför för Japans del att deras inkomst mätt i BNI per capita, justerat för skillnader i prisnivå, ligger högre än för många OECD-länder som har en högre BNP-nivå, som exempelvis Australien, Frankrike, Nederländerna, Belgien, Irland och Sverige. I Belgiens fall var nettobidraget från löntagarna på samma nivå som från kapitalägarna. Det har landet de många EU-anställda att tacka för. Men det äts delvis upp av deras nettobidrag till EU som ligger på en halv procent av BNP.

Ett land med mycket höga inkomster där BNI ligger som för Sverige strax under BNP-nivån är Norge. Detta trots att landet har placerat mycket stora belopp i andra länder, inte minst från statens sida. Det kan förklaras av att det huvudsakligen skett i form av portföljinvesteringar som ger mycket små kapitalavkastningsströmmar jämfört med det utflöde som skapas av utländska företags direktinvesteringar i Norge.

Huvudslutsatsen blir att BNI ger en bättre bild än BNP av länders konsumtionsutrymme, men det är bara för en handfull länder som skillnaden är betydande. Det finns också ett antal kapitalströmmar som inte inräknas i BNI, men som också påverkar den faktiska inkomstnivån.

Summary

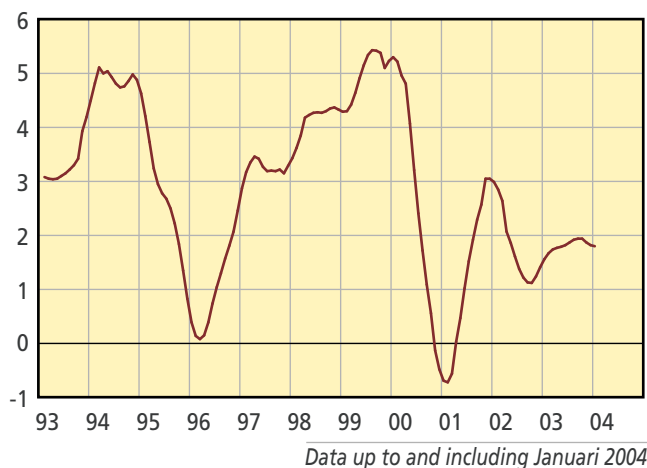
Sweden's GDP for the whole year 2003 grew by 1.6 per cent. A gradual recovery took place during the second half of the year. Adjusted for the number of working days, GDP rose in the fourth quarter by 2.3 per cent compared with the corresponding quarter in 2002.

Between the third and fourth quarters GDP, seasonally adjusted, increased by 0.7 per cent. This represents stronger growth than earlier during 2003, but is half the rate achieved in the second quarter in 2000, when the economy last reached its peak.

Is there any indication that growth will pick up more quickly in the first quarter of 2004? Statistics Sweden's monthly indicator for GDP, i.e. the Activity index does not provide indication of any acceleration. The latest data from the Activity index for the average changes in the trend adjusted figures for December and January converted to a quarterly rate, indicate a seasonally adjusted increase in GDP for the first quarter of 0.6 per cent. An equivalent calculation based on the first month and the previous month in each quarter over the last five years has shown a maximum deviation of 0.3 percentage points from the first GDP outcome for the respective quarter. This was also confirmed in the study produced by the Commission on the Review of Economic Statistics in 2002¹. Statistics Sweden's leading indicator for manufacturing production indicates a growth rate in the first quarter this year of around 4 per cent, i.e. about the same rate as in the previous quarter. The "forward looking" indicator has however had a tendency to slightly overestimate the growth rate.

Activity index

*Per cent change from previous month annual rate.
Trend*

Note: The Activity Index is based on monthly data for retail trade, number of hours worked in the public sector, the industrial production index, and also exports and imports of goods. It is a model based estimate of monthly GDP. The index is adjusted continuously to quarterly results in accordance with the latest outcomes from the National Accounts. The trend estimated series is adjusted for temporary deviations. It is also adjusted for number of working days and seasonal changes.

The Activity Index for January shows a change in the trend adjusted data of 1.8 per cent calculated on an annual basis, see the chart below. The trend based on this index is about the same in January compared with previous changes at the end of 2003. By transforming the changes between the last two months into an annual rate, we also obtain an up-to-date picture of activities which can be related to earlier annual changes, such as the latest GDP growth for 2003 of 1.6 per cent.

The gradual increase in activity in the Swedish economy during the second half-year can primarily be explained by a strong positive contribution from net exports of just over 1 percentage point of GDP growth during this period. However, there were only a few industries which contributed to the upswing in exports, mainly pharmaceuticals and the motor vehicle industry. So far no broad recovery has been observed in manufacturing.

Imports did not entirely follow the rise in exports during the second half year. Reductions in inventory during the third quarter, and a continuing reduction in industrial investments are the underlying factors behind this development. Changes in inventories during the first half year were characterised by unplanned increases in inventories in manufacturing industry, in connection with weak demand, not least in primary industry. Fixed gross capital formation brought down growth in 2003 by 0.3 percentage points, whilst changes in inventories raised GDP growth by 0.2 percentage points.

Household expenditure in 2003 contributed with one percentage point to GDP growth of 1.6 per cent. In the autumn however, retail trade stagnated and the purchase of private cars decreased. Public sector expenditure increased weakly during 2003. The contribution from this sector to GDP-growth in 2003 was less than 0.2 percentage points.

During last year the situation in the labour market continued to worsen. Unemployment increased from 5.1 per cent in January (according to the Labour Force Survey) and in February this year went up to 6 per cent of the labour force. Employment in mining and manufacturing and business services decreased overall by 43000 persons during the year. In the public sector, total employment remained unchanged between 2002-2003, but a slight downward movement could be observed in this sector towards the end of the year.

Total wage costs per hour for the Swedish economy, calculated on the basis of wage amounts and number of hours worked in the National Accounts, were revised downwards substantially for 2002 last December. The National Accounts have now been supplemented by new data from primary statistics on wage amounts. This has led to some revision upwards of wage costs per hour in 2002, which increased by 4.2 per cent. The changes in total wage costs, however, show a substantial downward movement, especially in the business sector, from 6.0 per cent in 2000 to 3.4 per cent in 2003.

¹ See also SOU 2002:118, bilaga 7, *Forecasting GDP within the Framework of the Swedish Activity Index*, S. Öhlén.

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Lena Hagman, huvudredaktör	08-506 942 23	lena.hagman@scb.se
Bo Bergman	08-506 945 42	bo.bergman@scb.se
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66	hans-olof.hagen@scb.se
Eva Hagsten	08-506 942 27	eva.hagsten@scb.se
Leif Munters	08-506 945 09	leif.munters@scb.se
Bo Sandén	08-506 946 94	bo.sanden@scb.se
Lars-Erik Öller	08-506 943 33	lars-erik.oller@scb.se

Medskribenter:

Heather Bergdahl, arbetsmarknad
Simon Bölling, arbetsmarknad
Per Ericson, nationalräkenskaperna
Bertil Klang, nationalräkenskaperna
Andreas Lennmalm, nationalräkenskaperna
Tomas Nilsson, nationalräkenskaperna

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62	monica.andersson@scb.se
Arne Orrgård	08-506 950 73	arne.orrgard@scb.se